

Muștu

Müslüman Arnavutluk'un Sesi

www.muslimanarnavutluk.com

24 Temmuz 2009 Cuma – Sayı: 50

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Merhaba derken,

Müslüman Arnavutluk'un Sesi Muștu'nun 50. sayısı ile selamlıyoruz sizleri.

Temmuz, Balkan Müslümanları için tarifsiz acıları barındırıyor. Yakın zamanda gerçekleşen ve kayıt altına alınan Srebrenica Katliamı ilk akla geleni. Srebrenica'da, Balkanların orta yerinde, Avrupa'nın gözleri önünde, Avrupalı kuvvetlerin işbirliği ile hiçbir salim vicdanın kabul edemeyeceği bir katliam icra edildi. Yıl 1995...

Aradan 14 sene geçti. 8 bin şehit ve halen bulunamayan binlerce can. Katilleri ve onların işbirlikçilerini unutmayacağız. Kadehlerindeki tat, onlar için, dünyada da zehre dönüşecek.

Söz veriyoruz...

Mbaji mend!

Hafiz SHIRAZI

**Sado miq që ke takuar, mbaji mend!
Ato ditë të gëzueshme-mbaji mend!**

**Tani miq e shok`besnikë nuk gjen dot,
Po çdo zemër që të deshi, mbaje mend!**

**As mos prit që miq e shokë kurdoherë,
Të kujtohen për ty vetë, mbaje mend.**

**Ti që kurthe të këqij të ngriti fati,
Hidhërim e brengë shoku, mbaji mend!**

**I munduar nëpër gracka të pabesa,
Të vërtetat si fëmijët-mos harrosh!**

**E kur lotët do të rrjedhin çurk mbi dhe,
Zanderunin me rrëkeza sill ndër mend!**

**Mos trego asnjë të fshehtë, o Hafiz,
Miqtë`i ruaj në këshjtjellën e kujtesës!**

Ali Imran

Me emrin e All-llahut, Mëshiruesit, Mëshirëbërësit!

1. Elif, Lamë, Mimë.

2. All-llahu është Një, e nuk ka të adhuruar (Zot) pos tij, është i përjetshëm mbikëqyrës.

3. Ai ta zbret ty (Muhammed) librin me argument që të është vërtetues i librave të mëparshme. Ai e zbriti më parë Tevratin dhe Inxhilin.

4. Udhërrfim për njerëz, e zbriti edhe Furkanin (dalluesin e së vertetës nga gënjeshtër). S`ka dyshim për se ata që mohojnë argumentet e All-llahut i pret ndëshkimi i rreptë. All-llahu është ngadhënjyes, shpagimtar.

5. S`ka dyshim se All-llahu nuk mund t`i fshihet asgjë në tokë e as në qiell.

6. Ai është që ju krijon (formon) juve në mitra ashtu si të dojë. S`ka Zot pos Tij, e që është fuqplotë i urti.

7. Ai është që ta zbriti ty e që në të ka ajete të qarta dhe ato janë bazë e librit, e ka të tjerë që nuk janë krejtsisht të qarta (muteshabih). E ata, që në zemrat etyre kanë anim kah e shtrembëta, ata gjurmojnë atë që nuk është krejt qartë për të shkaktuar huti, e kinse kërkojnë komentin e tyre. Po, pos All-llahut askush nuk e di domethënien e tyre të saktë. Dijetarët e pajisur me dituri thonë: “Ne u kemi besuar atij (atyre që janë të paqarta), të gjitha janë nga Zoti ynë! Por këtë e kuptojnë vetëm ata që janë të zotët e mendjes.

8. “Zoti ynë, mos na i lako zemrat tona pasi na i drejtove, na dhuro mëshirën Tënde, pse vetëm Ti je dhuruesi i madh”.

9. “Zoti ynë Ti je ai që në një ditë do t`i tubosh njerëzit, ditë që përtë cilin nuk ka dyshim. All-llahu nuk shkel premtimin e vet.

10. Është e vertetë se atyre që nuk besuan nuk do t`u vlejë asgjë para All-llahut, as pasuria e as fëmijët e tyre. Ata vetë janë lëndë e zjarrit.

11. Si gjendja e pasardhësve të faraonit dhe e atyre që ishin para tyre, që përgënjeshtroan argumentet tona, e All-llahu i shkatërroi me fajet e tyre, All-llahu ndëshkon shumë ashpër.

12. Thaju atyre që nuk besuan: “Do të jeni të mposhtur (ne këtë jetë) dhe do të hidheni në Xhennenem. Sa i shëmtuar është ai djep (shtrat).

**İTALYAN ARBEREŞLERİNDE
GEORGE CASTRIOTA
SCANDERBEG'İN
HATIRALARI: ARNAVUTLUK
ULUSAL KİMLİĞİNİN
OLUŞTURULMASINDA
DİASPORANIN ROLÜ
ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

**Hazırlayan
ARTEMIDA KABASHI**

**TARİHSEL
BİR TEZ**

**SOSYAL BİLİMLER MASTERİ
Derecesi için
Texas Tech Üniversitesi'ne
Sunulmuştur**

**Müslüman Arnavutluk için İngilizce'den
tercüme eden Dilaver Yardım**

III. Bölüm

**Scanderbeg Çalışmalarında Tarih
Yazımı**

Onaltıncı yüzyıldan beri, Scanderbeg hakkındaki yazılar, anılarını günlükler ve basılı kitaplarla canlı tutan çağdaşlara ilham vermesinden dolayı, çok verimlidir. Scanderbeg hakkındaki tarih yazımının büyük bölümünde birçok yöntem kullanılmıştır. Hem Arnavutluk içindeki hem de dışındaki tarihçiler, biyografi yazarları ve edebiyat eleştirmenleri bu konudaki çalışmalarını üstlendi ve kahramanın hayatının birçok yönlerini ele aldı. Onbeşinci yüzyılda ilk

yayınlar biyografiler ya da Scanderbeg'in Türklere karşı olan savaşının anılarıydı. Bu çalışmaların çoğu rahipler ve Güneydoğu İtalya yarımadasında sürgünde yaşayan Arnavut toplumuna Scanderbeg'in mirasını getirmek isteyen Arberesh Arnavutlar tarafından yazıldı.

Onaltıncı ve onyedinci yüzyıllar boyunca, Scanderbeg'e adanan çalışmalar edebi şiirler ya da epik şarkılardı. Avrupa'da yazılı basın gelişince, geçmiş ögen daha fazla roman ve epik şiir öne çıkmaya başladı. Edmund Spenser ve Zachary Jones gibi Elizabeth dönemi şairleri Avrupa kıtasındaki İngiliz egemenliğini öne süren Osmanlı İmparatorluğuna karşılık olarak Scanderbeg'in Osmanlı İmparatorluğuna olan savaşını andılar. O zamanın bütün çalışmalarında Scanderbeg figürü, Osmanlı ordularına karşı yiğitçe savaşan ideal bir romantik Hristiyan kahramanı biçimlendirmek için kullanıldı.

Onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda ise, ulusal bir sembol olarak Scanderbeg'in anıları Arnavutluk Diasporası, İtalyan, İngiliz ve Amerikan yazarlar tarafından geliştirildi. Avrupa ve dünya devrimler için ondokuzuncu yüzyıl boyunca olgunlaşmıştı ve birçok Avrupalı yazar için Scanderbeg egzotik bir kişilikten daha fazla bir şeydi. Vatanseverlik ve ulusal kimlik zirveye yerleştiğinde,

Scanderbeg Hristiyan dünyasını kurtaran bir Avrupa lideri oldu. İngiltere’de Byron ve Benjamin Disraeli, İtalya’da Vivaldi ve Amerika’da Henry Wadsworth Longfellow gibi edebiyatçılar hep Scanderbeg hakkında yazdılar ve eserleri yoluyla onun anılarını ölümsüzleştirdiler.

Ondokuzuncu yüzyıl boyunca Scanderbeg hakkında yazan önemli yazarların yanı sıra Arnavutluk Diasporasının üyeleri olarak Arnavut entelektüelleri de bir Arnavut lider olarak Scanderbeg’in anıları hakkında daha fazla yazmaya başladılar. Girolamo De Rada, Giuseppe Scura, Zef Serembe, Naim ve Sami Frasheri ve Andon Zako Cajupi’nin yazılarında Scanderbeg’in anıları Arnavut şuurunun merkezinde yer alır. Ve böylece, artık Scanderbeg Avrupa’yı İslam’dan korumak için savaşan bir Hristiyan kahraman olarak değil de ülkesini özgürleştirmek için savaşan ve ilk bağımsız Arnavutluk devletini kuran bir Arnavut kahraman olarak anılmaya başlanır. Ondokuzuncu yüzyılda Diaspora entelektüelleri eliyle Scanderbeg’in anıları Arnavutluk’un bağımsızlığına aracılık edecek şekilde tarihi anılar haline gelmiştir.

Tarihçiler, antropologlar ve dilbilimciler ondokuzuncu yüzyılın sonlarına ve yirminci yüzyılın başlarına

kadar Scanderbeg’i bir Arnavut olarak dikkate almamıştır. Bu dönemde bile çalışmalar oldukça azdı ve kahramanın daha önceki biyografilerinden yola çıkıyorlardı. Yirminci yüzyıl süresince Arnavutluk tarihi Arnavutluk’un bağımsızlığına, her iki dünya savaşına, Arnavutluk’un komünist rejim altına girmesine ve yüzyılın sonunda demokratik hükümetin kurulmasına şahitlik etti. Bütün bu önemli siyasi değişimler süresince, ülkenin Arnavut kimlik sembolü olarak Scanderbeg ve mirası yer almıştır. Bunun gibi, bu başlıktaki çalışmaların zaman boyunca nasıl geliştiğinin altını çizmek çok önemlidir.

Scanderbeg çalışmaları dört yüzyıldır vardır ama bunların ilki ve ana kaynak Marin Barleti’nin Scanderbeg biyografisidir. Bu kitap Scanderbeg’in yeğeni olduğuna inanılan Napolili Don Ferrante’ye ithaf edilmiştir. Yayınlanmasından bugüne kadar, Marin Barleti’nin bu çalışması birçok Avrupa diline çevrilmiştir.

Marin Barleti Scanderbeg’in hayatının tam ve doğru bir tarihini yazmaya çalışmıştır. Onun yazdığı zamanlarda, mamafih, Scanderbeg hakkında kimse bir şey yazmıyordu. Barleti kitabının giriş bölümünde bu kitabı yazmaya Güney İtalya’daki Arnavut

toplumunda Scanderbeg'in anıları canlı tutmak güdüsü olduğunu belirtmiştir. Kitapta yer alan savaşlardaki ölü ve yaralı sayısı, Scanderbeg'in hatiplik yeteneği ve Scanderbeg'in Osmanlı sarayına tutsak olarak gönderilme tarihleri oldukça abartılsa da, onun kitabı İtalya'daki Arnavut sürgünler için Scanderbeg'in anılarını devam ettiren tek kitaptır. Kitapta yer alan kusurlar kabul edilirken bile, bu çalışmanın birçok Arnavut'a Scanderbeg imgesini bir erkek, bir koca, bir baba ve bir savaşçı olarak göstermesi çok önemlidir. Belki de en önemlisi, Barletti'nin çalışmaları iyice incelendiğinde, Scanderbeg'in konuşmaların kaynağının Marin Barleti'nin kayıtları olduğu görülecektir.

Scanderbeg hakkındaki bir başka kaynak da, aynı zamanda Marlin Barleti'nin çağdaşı olan Raphael Volaterranus'dur. Scanderbeg'in Osmanlı sarayında geçirdiği zamanı detaylı olarak anlatan, *Roma Tarihi üzerine Otuzsekiz Yorum Kitabı* adlı çalışmasını 1506 da yayınlamıştır. Bu ciltlerde ayrıca Scanderbeg'in babası John'un ölümü, Scanderbeg'in Arnavutluk'a dönüşü ve kuzeni Hamza'nın ihaneti hakkında bilgiler de vardır. Volaterranus'un bu çalışması, Georgius Pontanus'a 1609 da Scanderbeg'in hayatını daha fazla değerlendirmesi için ilham vermiştir. Bir

Çek rahibi olan Pontanus, Scanderbeg hakkında antoloji derleyen ilk yazardır. Pontanus Barleti'nin çalışmasını, bu çalışmada yer alan kaynakları ve Scanderbeg'in askerlerine ve halkına yaptığı konuşmaları kullanmıştır. Pontanus Scanderbeg hakkındaki çalışmasını yazdığı Osmanlı tehdidi çok yakındı. Bu kitapta Pontanus'un amacı Osmanlı Türklerini gözden düşürmek ve imansız ve barbar olarak göstermekti. Avrupa çok güvenli olduğu zamanda istila tehlikesiyle karşılaşınca, Pontanus Orta Avrupa'daki insanların Scanderbeg'in anılarının ve hareketlerinin etrafında toplanmalarını istedi. Belki Scanderbeg'i takip etselerdi, bu uluslar Osmanlı Türklerinin istilalarını durdurabilirlerdi. Bu bağlamda, modern dönemin ilk yıllarında Scanderbeg'in anılarının özgürlük ve yabancı istilasına karşı direniş sembolü olarak kullanılması sürpriz değildir. Barleti, Volaterranus ve Pontanus'un bu üç çalışması birbirini tamamlar ve modern okuyuculara ilk tarihçilerin Scanderbeg imgesini nasıl gördüklerini anlamalarına yardım eder.

Bir başka tarihçi olan Jacques de Lavardin, 1604'de Scanderbeg'in bir biyografisini yayınlamıştır. Lavardin kitabında Scanderbeg'in askeri faaliyetlerini ve Türk ordularına karşı Scanderbeg'in zaferlerini yazmıştır. Kitap Sultan II Mehmet'in ölümüyle sona erer.

Marin Barleti'den farklı olarak, Lavardin çalışmasında Scanderbeg'in doğumu, Osmanlı sarayında geçirdiği zamanı ve ölümü gibi muğlâk olan birçok tarih konusunda iddialarını güçlendirmek için Osmanlının tam bir kronolojisini de vermiştir. Lavardin'in çalışması birçok tarihçi tarafından eleştirilmiştir. Petrovich'e göre Lavardin, Scanderbeg'in biyografisini üç farklı isimle yayınlamıştır. Lavardin bir Protestan olduğundan, aynı çalışmayı bir Katolik ülkesinde yayınlaması çok zor olacağından, Petrovich çalışmasını yayınlatabilmesi için adını değiştirmiş olabileceğini varsayar. 1604'deki yayınlama sorunu bir sponsorun olmayışından kaynaklanıyordu. Kitabın yayınlanmasına dair ne Lavardin'in iznini gösteren ne de devlet yönetiminin verdiği izni gösteren yazılı bir evrak vardır. Bundan dolayı birçok akademisyen kitabın orijinal değil de orijinal metnin bir kopyası olduğu sonucuna varmıştır. Scanderbeg'in portresini de içeren diğer iki yayından farklı olarak, 1604 basımı her hangi bir portreyi içermez. Ama bu basımda Lavardin, Marin Barleti'in çalışmasını yoğun bir şekilde kullanmıştır. Gerçekten Shkodra kalesinin Osmanlılar tarafından muhasarasını anlatırken çoğunlukla Barleti'nin tanımlarını kullanmıştır. Lavardin'in Marin Barleti'in çalışmasını yoğun bir şekilde kullanmasına dayanarak,

birçok tarihçi onun Scanderbeg biyografisinin aslında Barleti'in çalışmasının zayıf bir tercümesi olduğu sonucuna varmışlardır.

Bundan bir yüzyıl sonra, başka bir tarihçi Scanderbeg'in hayatını ve mirasını incelemiştir. Barleti, Antivarino ve Lavardin'den sonra, bir İtalyan rahibi olan Giammaria Biemmi 1742'de Scanderbeg Tarihi adındaki kitabını yayınlamıştır. Biemmi kitabında, daha kesin tarihsel veriler kullandığı için kendisinin yazdığı Scanderbeg tarihinin Barleti ve Lavardin'in eserlerinden çok daha iyi olduğunu iddia etmiştir. Biemmi Scanderbeg'i şans eseri bulduğunu bahseder. Eserinde “ *Explicit Historia Scanderbegi, Edita per Quendam Albanensem. Venettis Impresa Industria, Atque Impensa Erhardi Radolt de Augusta Anno Domini 1480, die 2 Mensis Aprilis Ducante Joanne Mocenyco, Inchito Duce*” adlı eseri takip etmiştir. Biemmi'ye göre bu çalışmayı Scanderbeg'in ordusunda görev yapan bir Arnavut rahip kaleme almıştır. Fakat ismi bilinmediğinden, Biemmi onu Antivarino olarak adlandırmıştır. Biemmi bu eserin keşfinin Barleti'in Scanderbeg'i anlatmasından daha önemli olduğunu söyler. Daha sonra, Babinger, Fallmerayer ve Noli gibi Scanderbeg hakkında yazan tarihçiler, Biemmi'nin eserini dikkatlice incelemiş ve

onun çalışmasının tamamen abartı ve yanlış kaynak kullanımı olduğu sonucuna varmışlardır. Öncelikle Biemmi'nin eseri şüphelerle doludur ve daha dikkatli incelendiğinde, yazarın Antivarino'ya atfettiklerinin hayali isimler, tarihler ve olayların Barleti, Frangu gibi gerçek kaynaklar ve Scanderbeg'in Türklerle olan savaşında ona yardımcı olan Papa Calixtus III ve Pius II'un günlükleriyle yan yana olarak verildiği açıkça görülür. Ama yine de, George Castriota'nın hayatı anlatılırken Barleti ve Lavardin'in çalışmalarıyla birlikte Biemmi'nin eseri de sık sık kullanılmıştır.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında iki seçkin tarihçi; Jakob Philip Fallmerayer ve Georges T. Petrovitch, Scanderbeg'i ayrı ayrı incelemiştir. Modern Yunanistan'ın etnolojisiyle ilgili görüşleriyle tanınan bir Alman gezgini ve tarihçisi olan Jakob Philip Fallmerayer, Yunanistan'ın ortaçağ tarihine olan katkılarıyla meşhur olmuştur. Günümüzdeki Yunanlıların atalarının Arnavut ve Slav kökenli olması teorisi diğer araştırmacılar tarafından tamamen kabul edilmese de, en büyük karşıtlarının fikirlerini bile bir ölçüde değiştirmiştir. Fallmerayer Scanderbeg hakkında da yazmış ve bu çalışması diğer tarihçilerin eserleri üzerinde ilk tarihsel eleştirilerden birisi olmuştur. Biemmi'ye birçok konuda karşı çıkmış ve Barleti'nin çalışmasını hem

tarihsel hem de edebi bir eser olarak değerlendirmiştir. Fallmerayer diğer kaynakları inceleyerek Scanderbeg'in ölüm tarihini 1468 olarak veren ilk tarihçilerdendir. Fallmerayer'in çalışmalarının çoğu Osmanlı Türklerinin Arnavutluk'a seferleriyle ilgilidir. Scanderbeg'in mücadelesini bir direniş savaşı olarak gören ilk tarihçilerdendir. Fallmerayer ayrıca, askeri kampanyalar hakkında yazdığı ve onun bağımsızlık savaşındaki askeri stratejilerini savunduğunda, Scanderbeg'e hak ettiği yeri vermiştir.

Fallmerayer'in çağdaşı, Fransız bir akademisyen olan George T. Petrovitch Scanderbeg hakkındaki çalışmaların etraflı bir bibliyografisini yayınlayan ilk tarihçidir. Scanderbeg hakkındaki Fransız, Alman, İngiliz, Latin, İtalyan, İspanyol, Portekiz, İsveç ve Yunanca çalışmaları toplamış ve bu alanda araştırma yapan akademisyenler için zengin içerikli bir kitap yayınlamıştır. Petrovitch 1881'de Scanderbeg üzerine yayınlanan 180 basılı yayını ele almıştır. Günümüzde ise Scanderbeg başlığı ile bine yakın basılı eser vardır ve kütüphanelerde ya da arşivlerde bulunmayan birçok çalışmada yeni yeni ortaya çıkmaktadır.

Yirminci yüzyılın ilk yıllarında, Arnavutluk'un Osmanlı Türklerinden bağımsızlığını almasından on yıl sonra, ABD'de eğitim görmüş olan bir Arnavut rahibi Fan S. Noli, Barleti'den bu yana ortaya çıkan, Scanderbeg tarihi yazan ilk Arnavut tarihçi oldu. Kitabın ilk baskısı 1921 de yayınlandı ama 1947'de bir takım düzeltmelerden sonra Noli kitabını bir kez daha yayınladı. Kitabın ilk bölümünde Scanderbeg'in kısa bir biyografisi yer alırken, ikinci bölümde Scanderbeg hakkındaki kaynakların ciddi bir analizi vardır. George Castriota'nın tarih yazımı çalışmalarında bir köşe taşı olarak Noli'nin bu çalışması diğer tarihçiler tarafından kullanılmıştır.

Yirminci yüzyılın ortalarında daha fazla Arnavut ve Doğu ile Batı Avrupalı akademisyenler Scanderbeg hakkında yazmaya başlamıştır. Arnavut tarihçilerin çoğu Scanderbeg'i ulusal bir kahraman olarak ele aldı ve onun anılarıyla ondokuzuncu yüzyıldaki Arnavut rönesansı arasında bağ kurmaya çalıştılar. Aynı dönemlerde İtalyan tarihçiler Güney İtalya'daki Arberesh azınlıklar ve Scanderbeg'in anısını günlük hayatlarında korudukları üzerine yazdılar. 1967'de Arnavutluk'ta Scanderbeg hakkındaki herhangi bir zamandan çok daha fazla kitap yayınlanmıştır. 1967 yılı Scanderbeg'in ölümünün 500. yıldönümü olduğundan,

Arnavutluk komünist hükümeti Scanderbeg'in 1444 yılındaki Türklere karşı savaşı ile 1944'deki Nazi Almanya'sına karşı yapılan Özgürlük Savaşı arasında paralellikler kurarak yönetimini meşrulaştırmaya çalışmıştır.

Karl Gollner ve Joseph Macurek 1967'de Scanderbeg hakkında yazmaya devam eden iki tarihçiydi. Romanyalı bir akademisyen olan Karl Gollner Scanderbeg'in askeri faaliyetlerine odaklandı. Gollner onaltıncı yüzyılın ikinci yarısındaki basılı kaynakları incelerken, Çekoslovak bir tarihçi olan Joseph Macurek Scanderbeg ve Çekoslovak hükümdarların ilişkisini inceledi. Her iki akademisyende Scanderbeg'in bir askeri komutan ve devlet lideri olarak yetenekleri konusunda yeni görüşler ortaya koymuştur.

Yetmişlerde ve seksenlerde bu konuda yapılan çalışmalar dramatik bir şekilde değişmiştir. Scanderbeg hakkındaki biyografiler azalmış ve bu alanda yapılan çalışmaları çoğu edebiyat eleştirmenleri tarafından yapılmıştır. Scanderbeg konusundaki çalışmaların çoğu hayatının değişik yönlerine odaklanmış ve halkın deneyimlerine uygun olarak yazılmaya çalışılmıştır. Francesco Altimari İtalya'daki Arnavut toplumlarının sözel edebi geleneklerinde Scanderbeg'in rolü konusunda 1980 yılında bir makale

yazmıştır. Ayrıca, Aleksander Zoto 1982 yılında Fransız edebiyatında Scanderbeg imgesi konusunda bir makale yayınlamıştır.

Doksanlarda ise, Scanderbeg'in tarih yazımı konusunda yeni görüşler ortaya çıkmıştır. Yeni kitaplar ve makaleler kültür, siyasi meşruluk ve tarih üzerine yoğunlaşmıştır. 1990'da Lorant Balla'nın *Scanderbeg, Tarihi ve Edebi Kahraman*, adlı eserinde George Castriota Scanderbeg'in 1405–1468 yılları arasındaki tarih yazımı ve Türklere karşı yaptığı başarılı savaşı incelemiştir. Balla Scanderbeg hakkındaki eserlerin çeşitli kategorilere; Batılı, Arnavut, Türkçe ve Yunanca, ayrıldığını ifade eder. Yunan eserlerinin en objektif olduğunu söylerken, bu yayınından sonra bulgularına dair pek çok sorun ortaya çıkmıştır.

1995'de Kurt William Treptow tarafından yapılan başka bir çalışma, George Castriota ile Kazıklı Voyvodayı mukayese eder. Treptow daha çok Noli, Jorga ve Petrovitch'in eserlerini takip etmiştir. Scanderbeg ile Voyvoda arasındaki farkları mukayese etmek için çok az analiz vardır. Treptow'un çalışması oldukça geneldir ve daha çok bir biyografiye benzer. Micheal Schmidt-Neke'nin Scanderbeg çalışması daha çok milliyetçilik gibi siyasi eğilimlere

odaklanır. Bu makale 1912'den bu yana Arnavutluk rejimlerinin Scanderbeg sembolüne dayanmasını ve kendilerini bağımsızlık savaşı için onun mirasçısı olarak göstermelerini inceler. 1997'de iki Arnavut tarihçisi, Kasem Bicoku ve Jup Kastrati, büyük ölçüde Petrovitch'in çalışmalarına dayanan çok etraflı bir bibliyografi yayınladı. Bu günümüze kadar Scanderbeg hakkında yazılan en iyi bibliyografidir. Bu kitap yayınlanmış eserleri ve yayınlanmamış eserleri ve şüpheli çalışmaları gösteren üç bölüme ayrılmıştır. Aynı zamanda yazarları, başarılı çalışmaları, eserlerin yayınlandığı şehirleri, alıntı yapılan yazarları, kütüphaneleri, kısaltmaları ve kullanılan resimleri içeren zengin indekslere sahiptir. Ayrıca 1454 ve 1835 yılları arasında Scanderbeg hakkındaki basılı eserleri de kapsar.

2002'de Arnavut sosyal tarihinde yeni bir çalışma ortaya çıktı. *Arnavut kimlikleri*, Arnavutluk çalışmaları ve ulusal efsaneleri üzerine en son yapılan çalışmaların bir derlemesidir. Arnavutluk hakkındaki bir konferanstan derlenen bu kitap, Arnavut efsanelerine odaklanan tarih ve anı sahasındaki en kapsamlı çalışmadır. Arnavut milliyetçiliği ve devlet kimliğiyle ilgili yapılan tartışmalara büyük kavrayışlar getirdi. Ayrıca, Arnavutluk üzerine çalışmalarda en iyi tarih yazımını sağlar.

Arnavutluk halkının anılarında Scanderbeg imgesi teorisine doğrudan yoğunlaşan birkaç kitaptan birisidir.

Bu konudaki en son çalışmalardan birisi de, Cambridge Üniversitesinden Dimitris Livanios'un eseridir. *“Kahramanlar Daima Kalıcıdır: Arnavut ve Yunan Tarih yazımında Scanderbeg'in Hayatı ve Sonrası, 1800'ler-1920'ler.”* Yazar bu eserinde, Hristiyan bir kahramandan “Yunan” ve “Arnavut” milliyetçisine nasıl dönüştüğünü inceleyerek, ortaçağ ‘Arnavut’ kahramanı George Kastriotis/Castriota/Scanderbeg'in dönüşüm mekanizmalarını açıklar.

Tarih yazımının açıkça öne sürdüğü gibi, tarihi bir imge olarak Scanderbeg hakkında birçok analiz olmasına rağmen, Arnavutluk ve Güney İtalya'daki Arnavut toplumunun kültüründe anıları konusunda çok az yazılı eser vardır. Daha ötesi, tarihçiler Diasporanın ulusal kimlik amacı için Scanderbeg efsanesini şekillendirmedeki rolüne bakmayı ihmal etmiştir.

Bu başlığı biyografik bir çizim olarak göstermemek için, George Castriota Scanderbeg ve onun nesli konusunda yeni sonuçlar ortaya çıkarılabilir. Scanderbeg imajı zaman direnmeye devam eder. Arnavut toplumu ve Diasporanın

hafızasında yaşamaya devam etmektedir. Ulusal bir kahraman olarak Arnavut tarihindeki yeri bir yana, Arnavutların ve İtalyan Arbereşlerinin kültüründe bir ikon haline gelmiştir. Hayatı ve davranışları nesilden nesile aktarılmaya ve amaçlarına ulaşmak için hep onu kullanmaya devam etmektedirler.

Bölüm III

Müdahale Taktikleri:

Diaspora Ve Arnavut Ulusal Kimliğinin Meydana Getirilmesinde Scanderbeg'in Anılarının Kullanılması

Kruja, Ey kutsal şehir,
Bekle, Scanderbeg'i bekle,
Anavatanı kurtarmak için,
Altın bir güvercin gibi geliyor.

Arnavutluk bağımsızlık hareketinde yer alan Arnavut entelektüellerinin çoğunluğu ya Güney İtalya'daki Arbereş diasporasının bir parçası ya da Arnavutluk dışında Avrupa ve Amerika'dakiler olduğundan, bunları birbirinden ayırmak çok önemlidir. Arbereş entelektüelleri Diasporanın üyeleri olarak birbirlerini tanırsalar da, Frasheri ve Fan Noli kardeşler örneğinde olduğu gibi bağımsız bir

anavatana dönme hayali kuran yurtdışında yaşayan Arnavut entelektüel milliyetçilerinden farklıdır. Mamafih, dört yüzyıldan buna yana aileleriyle birlikte Güney İtalya'da yaşayan Arberesç toplumunun entelektüelleri için anavatana dönüş bir seçenek değildir. Anavatanda ve yurtdışında yaşayan Arnavut milliyetçileri arasında bir köprü oldukları için, hem coğrafi hem de entelektüel açıdan durumları Arberesç entelektüel toplumuna Arnavutluk bağımsızlık hareketinde merkezi bir rol vermiştir. Bu bölüm Scanderbeg'in anılarının kullanılması yoluyla Arnavutluk'ta ulusal şuurun oluşumunda Arberesç entelektüel diasporasının rolüne odaklanacaktır. Scanderbeg efsanesinin hem Arnavut hem de Arberesç kültür üzerinde nasıl nüfuz ettiğini göstermek için daha çok üç Arberesç entelektüelinin çalışmalarını dikkate alacağım. Bunlardan birincisi olan Girolamo de Rada, *Ill-fated Scanderbeg (1837-1884)* adlı eserinde, İtalya'daki Arberesç diasporasının kimlik sorununu ortaya koyar. De Rada hem bu sorulara cevap vermek hem de Arnavutluk içindeki bağımsızlık hareketine kıvılcım vermek için Scanderbeg'in hikâyesini ele alır. İkinci entelektüel olan Giuseppe Serembe, yazılarıyla Arnavut bağımsızlığı için Scanderbeg'in anılarını anlatan Arberesç entelektüeller toplumdaki önemli kişilerden birisidir. Arnavut bağımsızlığı için yorulmadan çalışan ve

milliyetçi motifler içeren yazılarında Scanderbeg'in anılarını kullanan bir diğer Arberesç entelektüeli de, ilk kadın entelektüellerden birisi olan Dora d'Istria'dır. Bu üç Arberesç entelektüeli de Scanderbeg'in anılarına ulusal bir nitelik vermiş ve bağımsız Arnavut devletinin kurulmasında beraberce çalışmak için Arberesç entelektüelleri ve yurtdışında yaşayan diğer Arnavut entelektüelleri arasında bir ağ oluşturmuşlardır.

Jeronim de Rada, ya da Girolamo de Rada İtalya'daki Calabria bölgesi Cosenza şehrindeki Macchia'da 29 Kasım 1814'de doğmuştur. Macchia Albanese Scanderbeg'in 1467'de ölümünden sonra Arnavutluk'taki Arberesçlerin göç etmesinden sonra Arberesç kolonisi olarak bilinmeye başlandı. Babası Latince ve Yunanca öğretmeni ve annesi de Urbino Üniversitesinde öğretmen olan ve dolayısı ile entelektüel bir evde büyüyen de Rada çocukluğunu bir *liberi paludibus* olarak geçirmiştir; yani hem Yunanca ve Latince çalışmalarına katılmış hem de köylerindeki insanlardan Arberesç hikâyeleri ve şarkıları toplamıştır.

Jeronim de Rada'nın eğitiminin önemli bir yönü de Arnavutça yazabilme yeteneğine sahip olmasıydı. Arnavut dili yazılı bir dil olarak Arnavutluk'ta gelişmediğinden dolayı, sınırlarının dışında

özellikle Calabria’da, Arbereşler geleneklerine devam ettiler ve çocuklarına Arnavutça’yı öğrettiler. 1849’da Arbereşler St. Adrian Kolejinde Arnavut dili öğretimini bir konu olarak kabul ettirdiler. Bu koleje atanan ilk öğretmende De Rada’ydı.

Bu fırsat sadece yazılı dilin gelişmesine değil aynı zamanda diğer Avrupalı akademisyenlerin, Cosenza bunlardan en önemlisidir, araştırmaya başlamalarına da işaret etmiştir. Arnavut dili sınırlarının dışında gelişmiş ve De Rada, Giuseppe Serembe ve Giuseppe Schirò gibi akademisyenler Arnavutluk’a Birliği getirmede anahtar rolü oynamışlardır. Stefanaq Pollo De Rada’nın Scanderbeg hakkındaki epik çalışmasının Arnavutluk’taki milliyetçilik akımı için çok önemli olduğunu ifade etmiştir.

De Rada’nın standart Arnavut alfabesi formülasyonu çalışması Arnavut Birliği çalışmasındaki en önemli safhadır. Catanzaro’da Arbereş toplumunun bir gazetesinde 1897 yılında standart Arnavut alfabesini savunmak için yayınlanan *La Nazione Albanese* adlı makalesinde, Girolamo de Rada şunları yazmıştır.

“Dil ve ona ait sesler onu konuşan ulusla doğar. İfadeler işaretlerle belirlenir ve zaman içinde gelişir.

Alfabe daima yapaydır ve eğer kelimelerin seslerini yansıtabiliyorsa iyice gelişebilir... terk edilmiş ulusumuz, dışarıdaki şartlara bağlı kalmadan tekrar yükseldiği ve özgürce nefes aldığı zaman, kendisini tam olarak ve özgürce ifade edebileceği bir alfabeyle sahip olabilecektir.”

De Rada, Avrupa’da milliyetçilik ve ulus-devletlerin doğduğu ve birleştiği bir zaman olan ondokuzuncu yüzyılda yaşamıştır. Biyografisinde, kolejde geçirdiği zamanın Arnavutluk bağımsızlık hareketine katılmasında aşırı etkili olduğunu belirtir. Bu yıllarda İtalya Avrupa kültürünü koruyan ülkelerden biriydi ve romantizm popüler bir eğilimdi. Diğer romantik yazarların ayak izlerini takip ederek, De Rada kariyerine Calabria ve Sicilya bölgesinden Arbereş folklorunu toplayıp yayınlayarak başladı. Sözlü gelenek üzerindeki bu çalışması, daha sonra ona yazılarında kendi tarzını oluşturmasında yardımcı oldu.

Rada’nın *Skanderbegu i Pafan* adlı eserini yazması kırkiki yılını almıştır. 1837 yılında başlangıçta Macchia Albanese ve Napoli olmak üzere İtalya’nın çeşitli bölgelerinde başladığı çalışmasını 1879 yılında tamamlamıştır. Eserinin yapısını ve şeklini eleştiren bir Alman akademisyen

olan Gustav Mayer'e yazdığı mektupta, De Rada bu çalışmasını yayınlamasının nedenlerini belirtmiştir: “...*artistik değerlerden daha çok, [bu eseri yazarken] benim temel amacım Arnavut halkının ulusal şuurunu uyandırmaktı*”. De Rada, *Scanderbegu i Pafaan* adlı eserin diğer farklı basımlarındaki önsözleri de alarak, eserinin edebi bir yazı olmadığını ama [Arnavut dilinin sürekli geliştiğinin farkında olduğundan] Arnavutlukta bağımsızlık hareketine hizmet etmeyi amaçladığını belirtmiştir.

Kitabın önemli bir yönü de başlığıyla ilgilidir: *Kötü Kaderli Scanderbeg*. Öte yandan *Scanderbeg* kitap boyunca muhafazakârca bahsedilir. De Rada kitaplarında kahramana beş tane şarkı atfeder. Ana tema Arnavutluk ve Calabria'daki Arnavutlar için Scanderbeg asrı olarak bilinen onbeşinci yüzyıl içindir. Arnavutlar için Scanderbeg'in anılarının şerefli olması kadar, bu Arnavutluk'ta Türk sömürgesiyle bittiğinden, De Rada bunu kötü kader olarak tanımlar. Böylece, ne kadar fedakârlık yapılırsa yapılsın, Arnavutları özgürlüğe çağırır;

*E c'na duhet jeta e kote
Ne nje dhe q'e shtyp Armiku*

“yaşamak için neye ihtiyacımız var

*Düşman tarafında işgal edilen bir ülkede
?”*

Dikkatlice kullanılan Scanderbeg imgesi gurur ve güç duygularının ortaya çıkmasını sağlar. Scanderbeg'in anılarını, ülkesi için gönüllü olarak savaşan bir savaşçı ve “daima umutlu ve asla pes etmeyen” nazik bir lider olarak betimleyen De Rada okuyucularının ulusal gururunu yeniden canlandırmaya çalışmıştır. De Rada, Scanderbeg hakkında, hem “bir aslan gücündeki cesur bir savaşçı” hem de “düşmanlarına karşı çok merhametli” diye yazar.

Bu çalışmanın önemi edebi eleştirilerin sınırları içinde değerlendirilemez. Bunun önemi özel bir amaç için – Scanderbeg yönetiminde Arnavutluk'un görkemi - Scanderbeg'in bir sembol olarak kullanılmasında yatar. Bu milliyetçilik için Scanderbeg imajının siyasallaştırılmasının ilk denemesidir. Jeronim De Rada Scanderbeg'in anılarını siyasi nedenler için kullanan ilk kişi olduğu için önemlidir. Scanderbeg'in anıları yoluyla Arnavut milliyetçiliğinin yükselmesine etki etmiştir. Onun yazıları, bağımsızlığın elde edilmesinde diasporadaki diğer entelektüellerin de Scanderbeg'in anılarının kullanılmasına etki etmiştir. Bunlardan biri kutsal şair Giuseppe Serembe'dir.

Giuseppe Serembe, Calabrian eyaletinin Cosenza bölgesinde bir Arberes köyü olan San Cosmo Albanese’de 4 Mart 1843’de doğmuştur. Çocukluğu konusunda çok az yazılı belge vardır ama bilindiği kadarıyla Saint Adrian Koleji’ne devam etmiş ve orada Arnavut dili ve edebiyatı öğretmeni olan Girolamo de Rada ile tanışmıştır. Her ikisi de yakın ilişki kurmuş ve De Rada onun yeteneklerini fark ederek, *Fjamuri i Arberit* adlı dergisinde makale yazmasını sağlamıştır. De Rada’nın Saint Adrian’da ona verdiği eğitim yıllarında, Serembe Arnavut bağımsızlığı için Arberes hareketine ilgi duymaya başladı.

De Rada ve diğer Arbereslerin yanı sıra onun çabaları da standart bir Arnavut alfabesinin meydana getirilmesine odaklandı. Girolamo de Rada’ya yazdığı bir mektupta, Serembe bir gün “Arnavutluk hakkında etraflı bir kitap” yazmak istediğini belirtmiştir.

Girolamo de Rada gibi Giuseppe Serembe için de Arnavutluk ve siyasi konular hakkında yazarken Scanderbeg ana figür olmuştur. Başlangıçta Scanderbeg’in anılarının kullanımı Serembe’nin kariyerinin ilk yıllarını etkileyen iki ana temayla bağlantılıydı. Birinci tema, özgürlük anavatanın özgürlüğü olarak anlaşılmalı ve ikinci tema da sevgi

duygusunun bir kişinin vatanını sevmesi gibi vatanseverlik olarak anlaşılmasıdır. 1860’da yazdığı ilk şiirlerinde, Serembe şöyle der;

“Güzel kuşlar mutluluk içinde şarkı söyler,
Ama benim kalbim içimde patlamak üzere

Zehirlenmiş olarak hayatımı bu ülkede

sürdürüyorum [İtalya]

Köyümün yalnızlığında üzünlük

içindeyim.

Denizlerin ötesindeki Arnavutluk bize

hatırlatır

Bu topraklarda yabancı olduğumuzu

Kaç yıl geçti! Kalpler unutmaz

Türklerin bizi [Arberes] yurtsuz bıraktığını

Arberes daha önce kim olduğunu

unuttuğundan

Ama utanmıyor, sadece oturuyor ve uyuyor
(bekliyor)”

Bu şiir çok uygun bir şekilde Serembe’nin Arnavutlukta durum hakkındaki hislerini kuşatan üç dramatik değişimi ortaya koyar. Diasporanın entelektüel bir üyesi olarak, anavatandakilere göre diaspora bireylerinin rolü konusunda tereddüde düşmüştür. Birinci değişim yazılarında yaygındır ve bu

şiiirle Arnavutluk'ta siyasi değişimin gerekliliğini fark etmiş ama Arnavutluk'taki iç şartların bağımsızlık hareketini engellediğini ve zorlaştırdığını anlamıştır. İkinci olarak, özlem ve nostalji duygularıyla anavatani hatırlayan diaspora bireylerinin dramasını ortaya koymuş ve üçüncü olarak milliyetçi gündeme faydalı olmak için bir yol arayan bir birey olarak kendi dramının farkına varmıştır. Serembe'nin biyografisini yazan Klara Kodra, ondokuzuncu yüzyıl ortalarında birçok Arbereş entelektüeli ve Giuseppe Serembe'nin bu karmaşık duygularının İtalya'da hayatın sosyo-politik gerçeklerinin bir yansıması olduğunu ve daha ötesi, İtalyan halkının ülkelerinin bağımsızlığını Burbonlardan elde etmeye çalışmasında olduğu gibi, uzun zamandır Arnavut dili ve geleneklerini muhafaza eden Arbereşlerin Türk işgalinden ülkelerinin bağımsızlığını almaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Serembe'nin çalışmasındaki bir başka önemli tema ise Arnavutluk bağımsızlığı için bir platform oluşturmada İtalyan gerçekleri ve bunun önemidir. Giuseppe Serembe, *For the freedom of Venetia* (Venedik'in özgürlüğü için) adlı şiirinde, Garibaldi'nin liderliğindeki devrim hareketine katılma arzusunu belirtir. Bu şiirinde, Garibaldi'yi Scanderbeg'e benzetir. Mamafih, Girolamo

de Rada'nın Scanderbeg ve mirası konusundaki görüşlerinden farklı olarak, Giuseppe Serembe Scanderbeg'in anılarının ana yönlerinden birine: Arnavutluk ve İtalya'daki Arbereş izleyicilerine Scanderbeg'in özgürlük mücadelesini tanımlayan kahramanlık ruhuna, odaklanır. Serembe'ye göre İtalyan bağımsızlık savaşında Arbereşlere kuvvet ve azim veren ve Arnavutluk bağımsızlığı için çabalarına rehberlik eden gerçekten bu kahramanlık duygusudur.

“Scanderbeg çok sevinçlidir,

Bulunduğu cennette,

Orada doğmamış olsak da

Arnavutluk'un umudu olduğumuzu görür”

Giuseppe Serembe tüm yazılarında nerede Scanderbeg'in anılarından bahsetse, sadece bir fikri savunur; Scanderbeg önce ülkesinin bağımsızlığı için sonra Batı medeniyetinin kurtuluşa ermesi için savaşan ilk Arnavut'tur. Dora D'Istria'ya adadığı şiirinde, Serembe Scanderbeg'den bahseder:

“Scanderbeg yıldırım gibi gözüktü

Karanlıkları ayırdıktan sonra,

Tarihimizin gösterdięi gibi o bizimdir

Çünkü O Türkleri yenmiştir

Meşaleler yandığında
Evdeki bayrağını getir
Daha önce ezilen ülkemiz
Şimdi dans ediyor ve özgürdür”

Giuseppe Serembe, böylece Scanderbeg'in zamanında olduğu gibi Osmanlı boyunduruğundan özgür olabileceği günleri yazan ilk Arberesh diaspora entelektüeli olmuştur. 1870'lerde Arnavutluk'un bağımsızlığı için Arberesh hareketi organizasyon ve gelişme yönünden daha ilk safhadaydı ama Serembe'nin anavatan için katkısı ve görüşleri sarsılmaz bir şekildeydi. Çünkü Giuseppe Serembe tüm hayatı boyunca, “yenilmez Arnavut kahramanı George Castriota Scanderbeg'in sürgündeki ve acı içindeki oğlu” olarak kalmıştır.

Arnavut Birliği için yapılan harekete katılan Arberesh entelektüellerinin çoğunun erkek olmasına rağmen, kadınlarda Arnavutluk'un bağımsızlığı için yapılan çalışmalara katkı sağlamıştır. Bunlar arasında en çok konuşulan Dora D'Istria olarak bilinen Elena Gjika'dır. Dora D'Istria bir birey, olarak her iki yerde de yer aldığından, hem Arberesh diaspora entelektüelleri hem de yurtdışındaki Arnavut milliyetçi entelektüelleri arasında yer almıştır.

İtalya'da oradaki toplumun bir üyesi sayılabilecek kadar uzun süre yaşamış, ama ayrıca İtalya'nın dışındada diğer Arnavut toplumlarında bulunmuştur. Bükreş'teki Arnavut toplumunun yayın organı olan *Shqiperia*'da, gazetenin editörü 10 Mayıs 1897'de Dora D'Istria hakkında büyük bilgiyle şunları yazmıştır:

“...Arnavutluk'un bağımsızlığı hareketi hakkındaki bu özet çalışma eğer Arnavut ulusu için çok şanslı bir olaydan bahsedilmediğinde çok özet olarak kalacaktır. Bu ulus bu amaçla dolu bir bayana, toplumun üst tabakasında doğmuş çok güzel bir bayana, Arnavut soyundan gelen bir bayana sahip olduğu için çok şanslıdır O muhteşem Dora D'Istria'dır. Gjika ailesi Arnavut kökenini inkar etmemiştir. Arnavut diliyle kitapların yayınlanmasını sağlayan Benloew'nin çabalarını kalemiyle kışkırtan Dora D'Istria bu ailenin kızıdır”

Dora D'Istria Köstence'de 22 Ocak 1828'de Arnavut bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Ailesi Romanya'ya onyedinci yüzyılın sonlarında yerleşmiş ama Arnavut kökenlerini muhafaza etmiştir. 1841'de Dora D'Istria çalışmalarına Berlin'de başlamış ve daha sonra bu çalışmalarına

Dresden ve Viyana’da devam etmiştir. Çalışmalarını tamamladığı sıralarda Fransızca, İtalyanca, Almanca, İngilizce, Rusça, Yunanca, Arnavutça ve Romence dillerini de tam olarak öğrenmiş ve bu yazılarında onu çok verimli hale getirmiştir.

Dora D’Istria

Dora D’Istria hayatı boyunca bir kadın ve bir yazar olarak bağımsızlığını kazanmak için çaba sarf etmiştir. Onun hakkındaki biyografilerin çoğu onun seçkin bir Rus aristokrati olan Alexander Kolcov Masasky evliliğinden ve 1855’de Dora D’Istria’nın evliliğini fesh eden Rus mahkemelerinin geri kalmışlığından ve onun daha sonra Avrupa’ya dönerek bağımsız bir yazar ve yayıncı olarak yaşamasından dürüstçe bahseder. Dora

geriye kalan hayatını Belçika, İsviçre, Venedik ve Floransa’da geçirmiştir. Avrupa da geçirdiği otuz yıl boyunca, özellikle Girolamo de Rada ve Giuseppe Serembe olmak üzere birçok Arberesh entellektüelleriyle yakın arkadaşlık kurmuştur ve Serembe Arnavutluk için yaptığı çalışmalardan dolayı ona bir ağıt adayarak onu ölümsüzleştirmiştir.

Dora D’Istria Arnavutluk ve Arnavut hareketi üzerine yüzelliden fazla makale yazmıştır ama Scanderbeg’in imgesinin kullanımı ve anıları Girolamo de Rada ile yaptığı yazışmalarda daha ağır basmıştır. Hemen hemen her mektubunda, o dönemdeki olaylara bağlantı kurarak Scanderbeg’den bahsetmiştir. Livorno’da 19 Şubat 1865’de De Rada’ya yazdığı mektupta:

“ ... Senin gibi bende, atalarımızın geldiği bu efsane topraklara özgürlük gününün geleceğini umuyorum..... Ağır bir yük olan bu Doğu Krizini çözmek tüm Arnavutların meselesidir, ama bunu yapmadan önce bunun farkına varmaları daha önemlidir... onlar aynı ülkenin adanmış çocuklarıdır ve Büyük İskender, Pyrrhys ve Scanderbeg’in bayrağı altında tek bir vücut olarak yürümeye hazırdırlar”

21 Mart 1865’de, Doğu Avrupaya yaptığı seyahatten döndükten sonra, De Rada’ya yazdığı başka bir mektupta; “... yüzlerce savaşta Scanderbeg’in onu korumak için savaştığı Arnavut bayrağının Scanderbeg’in mezarı üzerinde özgürce dalgalandığı günü görebilmek için cennete dua ettim...” demiştir.

Arnavutluk ve Arnavut bağımsızlık hareketi Dora’nın hayatının büyük bir bölümünü belirlemiştir. Bunlar sadece De Rada ile yaptığı yazışmaların değil aynı zamanda onun önemli eserlerinin de ana temalarını oluşturmuştur. Diasporadaki diğer Arnavut entelektüelleri de onu Arnavut tarihinin bir kaynağı olarak alıntılanmıştır. Alexander Stavre Drenova Romanya’da yaşayan bir Arnavut entelektüeliydi ve hatta daha sonra Arnavut milli marşını yazmıştı. Arnavutluk hakkında bir makale yazarken onun Arnavutluk tarihine olan katkılarını da belirterek alıntı yapar:

Dora D’Istria der ki;

“ İster Arnavutların Pelasgiyan soyundan geldiği kabul edilsin, bazılarının dediği gibi Kafkasya’dan geldikleri kabul edilsin, ama şu da tamamen doğrudur ki Arnavutların ataları Makedonyalı Philip’in Büyük İskender’in, Pyrrhos’un, Kraliçe

Teuta’nın ve Scanderbeg’in askeri garnizonlarını doldurmuştur ve onlar Yunanistan’ı ve krallar kralının imparatorluğunu işgal etmiştir. Onlar İtalya’yı titretmiş, Roma’nın öfkesine direnmiş ve Sultan II Mehmet’in Batıya yürüyüşünü durdurmuştur.”

Diasporadaki diğer entelektüeller gibi Dora D’Istria’da eğer Arnavut bağımsızlığı için iyi bir çözüm olacaksa bunun Arnavutların tarihlerinden haberdar olmalarına bağlı olduğunun farkına varmıştı. Arnavutların kimliklerini yeniden bulmalarına bir dayanak olarak Scanderbeg’in Osmanlılara karşı olan direnişini kullanmıştır. Bu dayanak noktayla, Scanderbeg ve anıları Arnavut milliyetçiliğinin ortaya çıkmasını sağlamış ve yirminci yüzyılın başlarında Arnavut entelektüel diasporasında iyice gelişmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun bozulmasından sonra Avrupa Kuvvetleri tarafından tanınan ilk Arnavut siyasi yapısı olan Prizren Ligi’nin 1878’de kurulmasına şahitlik etmiş olmasına rağmen, Dora D’Istria çalışmaları sayesinde bağımsızlığın meyvelerini verdiği o günü görece kadar yaşamamıştır. Mamafih, “Arnavutluk’un özgür olduğunu göremeden ölüyorum ama lütfen özgürlük günü geldiğinde mezarıma gelerek bana söyleyin” diyerek 17 Kasım 1888’de ölmüştür.

Röportaj

Avni Engüllü

Göçmen bir aileden gelen biri olarak ilgili konular benim için her daim cazip oldu. Osmanlı öncesi Balkanlara yerleşen Türkler hakkında uzun zamandır bilgi topluyorum. Yakında bu konuda yazmak istiyorum. Makedonya, Bulgaristan ve Kosova' da günümüzde yaşayan bu topluluklar hakkında oralarda yaşayanlardan bilgi almanın mümkün olduğunu biliyorum. Çoğu seyahatlerimde bunu gerçekleştirdim. Son dönemlerde sosyal medyada ismiyle sıklıkla karşılaştığım Avni Engüllü beye e-postayla ulaşarak, internet üzerinden bir röportaj yapmayı -ki sonradan buna Weportaj adını verdim- önerdim. Sağ olsun kabul etti ve sıcak bir söyleşi gerçekleştirdik.

Weportaj sırasında tam isminin [İzzet Avni Engüllü](#) olduğunu öğrendiğim şair, yazar

ve gazeteci Avni bey Yugoslavya' da doğdu. Kendi ifadesiyle;

1947 de Yahya Kemal Beyatlı'nın Bursa'nın uzantısı gördüğü Üsküp'te dünyaya Esmâ hanım ve Cemal efendinin ilk oğlu olarak Yugoslavya, daha doğrusu Makedonya'da sıkıntılı bir çocukça hissedildiği 1947 de dünyaya geldim.

Adımın İzzet Avni olmasını babaannem karar getirir. Ben sonradan gazeteciliğim sırasında Avni' yi kullandım hep. Herkes beni öyle bilir. Bu sırrı ilk defa dile getiriyorum.

Ömrüm gazetecilikte geçti. Gazeteciliğin bütünü de Üsküp radyosundaydı. Merkezi Brüksel'de bulunan Uluslararası Gazeteciler Birliğine' kadar uzanan üyeliğim, gazetecilikte çok yaygın bir etkinlikte bulunduğum anlamına gelmektedir. Tabii gazetelerde köşe yazarlığım da devam etti, ek olarak. Bugün yapabildiğim bu işten başka yarı kalmış bazı çalışmaların peşindeyim. Ancak biraz zor ve yavaş gidiyor maalesef...

Doğrudan sormadım ama anladığım kadarıyla Avni bey yakında geçirdiği ciddi sağlık sorunları nedeniyle böyle yazıyor. Kendisine tekraren büyük geçmiş olsun dileklerimi iletmek isterim. Avni bey ayrıca, Makedonya'da siyasi ve kültür

faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Makedonya'da Türkler arasında ilk resmi siyasi teşkilatlanma anlamına gelen [Türk Demokratik Birliği](#) adlı siyasi derneğin kurucularından olup, bu derneğin genel sekreterliğini, daha sonra genel başkanlığını yaptı. Aynı derneğin partiye dönüşmesi çalışmalarını yönetti ve Türk Demokratik Partisi adı altında kurulan partinin kurucu başkanıydı.

Buna koşut olarak edebiyat da ilgi alanım olmaya başladı. Tutku olarak başladığım edebiyat sonrada daha ciddi bir boyut almaya başladı. Ağırlıklı olarak şiirde görüdüğüm halde hikayelerim de vardır. Çocuk edebiyatındaki denemelerim anlamlıdır. Eleştirmenlerle sanat tarihçileri.yeni bir açılım anlamına gelen edebiyatın 1970'ler kuşağının başına getirdi beni. Dahası bu çalışmalarım sonucu, Yazarlar Birliği üyeliğine kabul edildim. Geçirdiğim hastalıklar sonucu şu anda malulen emekliyim.

Birkaç kitabın yazarıyım. şu anda elim altında bulunan çalışmayla köşe yazılarımdan oluşan bir kitap üzerinde çalışıyorum. İşlenen konular 2000' li yıllarda Makedonya'da gazeteciliğin bulunduğu aşama ve ilgilendiği konular olarak ifade edilebilir.

Güvenilir Blog: Avni bey oradan İstanbul ve Türkiye nasıl görünüyor? Eminim değerlendirmeniz blog okurlarımız açısından ilginç olacaktır.

Avni Engüllü: Makedonya'dan Türkiye ve İstanbul nasıl görülüyor? Sorması kolay, cevabı zor bir soru... Bakılacağı taraf ve bakılacağı gözlük önemli.

Makedonya Türkleri açısından bir sorun görmüyorum genelde. Onlar Türkiye'yi ana ülkeleri olarak görmekteler. Öyle de bilmekteler. İstanbul ise eşi bulunmayan bir güzelliştir tabii. Bana göre bura Türklerindeki kusur, bugünkü Türkiye'yi hala Osmanlı büyüklüğünde algılamaları. Sanki öyle düşünmek birçok alanda o eski büyüklüğün altında ezilip kalmaya itiyor onları.

Arnavutlar, yeni yeni Türkiye'nin Makedonya'ya kıyasla bir ekonomik güç olduğunu anladılar. Müslüman olan veya İslam'a bağlı olan Arnavutlar Türkiye'de kurtarıcı anlamı taşıyan büyük bir destek görmüştür, göstermiştir.

Yugoslavya döneminde ben ilk okulda Türklük uğruna hapis yatan bir tarih öğretmeninden Türk milletinin büyüklüğünü öğrendim. Ama herkes bu şansa sahip değildi. Yanlış bilgilerle dolu

olan tarih kitapları Türkiye düşmanı bir kitle yetiştiriyordu. Bazı ırkçı ve komünist düşünceli Arnavutlar'da bu düşmanlık belirgin bir şekilde görünüyor.

Makedonlar veya Hristiyanlara gelince burada durum; yine okutulan tarihin etkisi ve sistemlerimizin değişik olması sonucu, yanlış bilgilerle yetişen bir kuşağın ortaya çıkmasına yol açtı. Gerçekleri gören Makedon yok değil. Ancak hem az hem de gerçekleri söylemekten çekindikleri izlenimi var bende.

Türkiye ile artan ilişkiler, özellikle turistik seyahatler değişik ve olumlu bir düşüncenin oluşmasına yardımcı olduğunu görüyorum. Bugün Makedonya'da anlaşmazlıkların temelinde Müslüman Hristiyan dini anlaşmazlığı yatmakta... devamında milli anlaşma çıkmaktadır. Bu ilişkiler bütünüyle kaybolduğunda gözlük de değişmiş olacaktır.

Güvenilir Blog: Avni bey, bu günlerde Torbeş konusunu araştırmaya gayret ediyorum. Bana yardımınız olabilir mi? Önerilerinizi duymak isterim.

Avni Engüllü: Torbeş dediğiniz kesimin her halde merkez ve batı Makedonya ile doğu Arnavutlukta yaşayan bir etnik topluluk olduğunu bilirsiniz. Şar dağı eteklerinde yaşayan [Goralılardan](#) bazı farklılıklar arzedebilir ama bana göre aynı etnik topluluktan başka bir şey değildir.

Güvenilir Blog: Bende aynı fikirdeyim, Goralılarla Torbeşler aynı etnik toplumdur. Araştırmalarım açısından Torbeşlerle görüşmek çok fayda sağlamıyor. Çünkü bunu yaptım ve onların etnik yapıları konusunda çok bilgili olmadıklarını gördüm. Konuyla alakalı kitaplara her zaman ihtiyacım olur. Ya da bu konularda çalışan araştırmacılarla tanışmam gerekir.

Avni Engüllü: Bunu araştıranların siyasi bir saplantıya sahip olmadıklarını düşünüyorum. Doğruyu ulaşmak için, hiç bir tarafın değirmenine su taşımayanları seçmek gerekir. Başlangıç için şunu söyleyeyim;

Torbeşler nokta nokta yaşamaktalar. Osmanlı geldiğinde İslamı ilk kabul eden onlar olmuş. Neden ?

Evet, kocaman bir neden var...

Ben onların Osmanlıları kendilerine yakın gördüklerini, akraba gördüklerini düşünüyorum. Belki yanlış düşünüyorum... Ama Makedon bilim adamları bana göre hem yanlış düşünüyorlar hem de bilimi siyasete alet ediyorlar.

Güvenilir Blog: Torbeşlerin Osmanlı öncesi 5-6. asırda göç eden Oğuz boylarından olduklarını biliyorum. Asıl olarak Kuman ve Peçenek boylarından oluşuyorlar. Makedonya'da Torbeş Bulgaristan'da Pomak ismiyle anılıyorlar. Ancak cevabını bulamadığım tek bir soru var... Bünyesinde 4-5 bin kadar Türkçe kelime bulunsa da neden eski Makedonca dilini kullanıyorlar? Doğru bir neden mi? bilmiyorum ama benim ailemde de görülen, Karamanlı bir Türkmen ile Brod da yaşayan bir Torbeş kızının hayatlarını birleştirmesinde olduğu gibi, tüm göç hareketlerinde gerçekleşen bir sentez yaşandı. Yani muhacirlerle yerel bireyler evlendiler ve yeni melez gruplar oluştu. Doğal olarak bu, destekleyen sosyal, ekonomik ve dini nedenlerle gerçekleşti.

Avni Engüllü: Makedonya'nın doğusunda da Pomaklar var Bulgaristan'da olduğu gibi... Bana göre Peçenek, Kuman, Gökoğuz ve Bular Türkleri 5-6. asırlarda Balkanlara geldiklerinde Slav unsurları

ağır basar ve zaman içinde lisanları ve dinleri değişime uğrar. Bazı bilim adamlarına göre Türk boyları Hıristiyanlığı Slavlardan almışlardır.

Şar kelimesi Türk lehçelerinde dağ demektir.

Vardar nehrinin adı Vardaryot Türklerinden gelir.

Kumonova şehrinin adı Kuman Türklerinden kalmıştır.

Bulgar kelimeside Bulgar Türklerinden kalmadır.

Buna benzer daha bir çok kelime bulabiliriz.

Bulgarlar bugün Hıristiyandır ve Slav kabul edilirler. Halbuki Bulgar Türkleriyle Slav karışımı demek daha doğrudur.

Sayıdığım yerlerdeki etnik topluluklar diyelim Makedonca konuşuyorlar. Makedonya 1944 de milletiyle devletiyle Tito rejiminde kuruldu. Makedonya'lılar Yugoslavya bütünlüğüne Makedonya olarak girdiler. Kendilerine Makedon dediklerine göre ben de onları Makedon kabul etmekte bir engel görmüyorum. Makedon'luk meselesi oluşmuş bir durum. Ancak bugün Yunanistan'la sorunlar devam ediyor. Bulgaristan Makedonya'yı tanıyor ve Makedoncayı ise Bulgarcanın bir ağzı olarak görüyor.

Dönelim Torbeşlere, ben kesinlikle

Torbeşleri Peçenek, Gökoğuz ve Kuman açısından değerlendiriyorum.

Size bir gerçeği daha anıp bitireyim;

Bugünkü gençlerin çoğu uydu antenler vasıtasıyla Türkçelerini geliştiriyorlar. Ancak benim izlediğim şu; Türkçe programları seyretemeyenler Arnavutça ve Makedonca'nın etkisiyle yavaş yavaş yabancılaşmaktalar... Bu böyle sürerse elli sene sonra bu gençler belki müslüman kalacaklar ama asimile olacaklar. En bariz bir örnek; öz teyzemin kızı Makedonca eğitim gördüğünden ben Türkçe konuşurum, O bana Makedonca cevap verir. Velhasıl sorun bizde, bu konu Türk bilim adamları tarafından yeterince incelenmedi.

Güvenilir Blog: Torbeş ve Pomakların Türkçe konuşmaması konusundaki düşüncelerinize katılıyorum. Ancak ortada bir gelişki var; Gökoğuzlar Moldovya'da dillerini korur, hatta müslüman olmayarak günümüze Hıristiyan gelirken diğer Türk boylarının dilini kaybetmeleri ve Osmanlılar gelince dinleri değiştirerek müslüman olmaları açıklanması gereken bir durum. Demokrasinin olmadığı ortamlarda asimilasyon olabiliyor. Dolayısıyla bir kısım Türk boylarının sadece dilini değil kimliğini de kaybettiği

bir gerçektir. Ancak bunun tersi de doğrudur. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bir çok etnik unsur hakim unsurlarla bir sentez oluşturmuş yani karışmıştır. Atatürkün getirdiği Türklük kavramı bu sebeple bir üst kimlik durumundadır.

Avni Engüllü: Dediklerinizi anlıyorum ve katılıyorum, ama...

Bugün Moldovada Gagavuz gençleri de Türkçenin Gagavuz ağızını neredeyse kaybetmekte maalesef...

Bu daha uzun sürmüş bir süreç... ama bugün Moldova asıllı büyükler bile bundan yakınmaktalar. Ben size örnek olarak bir Gagavuz şairinin yakınmasını kendi dilinde, Gagavuzca ilginize sunuyorum;

Gagavuzluk Kayıp mı?

Dili hem dini koruduk

Şimdi dili kuruttuk

Arada var bir Rusça o da bozuk !

Kayıp, yok oler Gagavuzluk !

<http://www.guvenilir.org/2009/07/avni-engullu.html>

Olsi Jazexhi

NATO Konferansı
ve
MC2’de İslam Histerisi

Eylül 2006’da, Mentor Nazarko’nun başkanlığında, NGO “Millennium Club Center”da (MC2) [(STK) “Milenyum Klüp Merkezi], “Arnavutluk ve Güney Balkanlarda Güvenli Bir Sivil Toplum için Dini Hoşgörünün Kuvvetlendirilmesi” konulu bir konferans yapıldı. Arnavutluk Cumhuriyeti’nin bir önceki cumhurbaşkanı olan Recep Meidani, bazı Hristiyan fundemantalist ansiklopedilerden (“World Christian Encyclopedia”) öğrendiğine göre %16.8’i Katolik ve %16.1’i Ortodoks olarak dağılmak üzere Arnavutluk Hristiyan nüfusunun % 35.4 ve Müslüman nüfusunda %38.8 olduğunu ifade ettiğinde, Arnavutluk’ta konferansın ilk günlerinde bir skandal oldu. Arnavutluk Müslüman Forumu (AMF) bu maksatlı

yaklaşımına karşı çıktı ve böylesi bilimsel olmayan istatistikleri yayımlayan ve Arnavutluk’taki dini dengeyi bozmak isteyen Evangelik Dünya Araştırma Merkezi gibi fundamentalist evangelik organizasyonların çabalarını kınadı. AMF, Recep Meidanî’ye artık bu tür zararlı ve ciddiyetsiz yayımları konuşmalarında kullanmamasını tavsiye etti.

Rexhep Meidani

AMF’nin bu çıkışına karşılık olarak, Katolik bir Hristiyan olan Ines Angeli Murzaku, bir yıl sonra Religion in Eastern Europe XXVIII (Doğu Avrupa’da Din) adlı dergide (Şubat 2008 sayısı) yazdığı makalede Meidanî’nin tezini savundu ve Arnavutluk’taki dini hoşgörünün Müslüman dünyasında eğitim gören ve Arnavutluk’a Arap İslam’ını getiren Müslümanlar tarafından tehdit edildiğine işaret etti. Ines Murzaku’nun bu yazısını bana yazarın çok düşük olan akademik seviyesinden şaşkınlığa uğrayan bir Bulgar tarihçi iletti ve hatta buna bir

cevap yazmamı da istedi. Mamafih, geçen yıl daha önce yapmış olduğum bağlantılardan dolayı, Tiran konferansında, hoşgörü hakkında konuşmak yerine, İtalyan rahipler (yazara göre Araplara bakınca daha iyi olarak tanımladığı) ve onların Arnavutluk'ta İslam'a karşı mücadeleleri hakkında bir araştırma parçası sunan Murzaku gibi yeni Katolik olmuş birisinin fantazilerini ve Meydani olayını görmezden gelmeye karar verdim.

Bir kaç gün önce, internette bazı araştırmalar yaparken, James Pettifer ve Mentor Nazarko tarafından yayına hazırlanan ve Tiran konferansının bildirilerinin yayımlandığı "Arnavutluk ve Güney Balkanlarda Güvenli Bir Sivil Toplum için Dini Hoşgörünün Kuvvetlendirilmesi" adlı kitaba rastladım. Kitap 150 Euro'luk fiyatı ile oldukça pahalıydı. Sanki içinde yirmibirinci yüzyılın en büyük mucizelerinden biri yayımlanmış gibi duruyordu. Kitap, yayınevinin Bilim, Barış ve Güvenlik Meseleleri dalında yer alarak, IOS yayınları tarafından basılmıştı. Bay Meidani'nin Arnavutluk'taki İslam istatistiklerini keşfinin arkasındakilerin, aynı zamanda 70'lerdeki Varşova Pakı'na benzer şekilde tanklarla ve jetlerle silahlanan, Afganistan dağlarında Müslümanları öldüren, Rusya ile karşı karşıya gelme yolunda olan ve dünyayı

kaosa sürükleyecek olan NATO'da olduğu dikkate alarak ve uluslararası politikanın hevesli bir takipçisi olarak, bu kitabı okumak ve Eylül 2006'da Tiran Konferansında NATO memurlarının ne tür bir bilimsel bildiri sunduğunu anlamak için elimden gelen her şeyi yaptım.

Bulmaya çalıştığım kitap nihayet şimdi önümde duruyor ve 138 sayfadan oluşuyor. Kitap dört bölüme ayrılmış; birinci bölüm Arnavutluk'taki dinler ve tarihleri hakkında, ikinci bölüm yerel çalışmalarla ilgili, üçüncü bölüm Balkanların dışı ile benzerlikler ve nihayet dördüncü bölüm sonuçlarla ilgili. Son üç gündür kitabı okuyorum. İki gün önce Lugano, İsviçre'den İtalya'ya trenle gelirken başlamıştım ve bazı tıbbi kontrollerden geçtiğim Floransa'daki bir hastanenin acil servis odasında bugün kitabı bitirdim.

Bu kitabın, "Arnavutluk ve Güney Balkanlarda Güvenli Bir Sivil Toplum için

Dini Hoşgörünün Kuvvetlendirilmesi” diye harika bir başlığı var. Ama kitabın konularının çoğunda dini hoşgörü ve bilimsel titizlik tamamen bir eksiklik içinde. Kitap, Tiran’da bulunamadığı için özür diledikten sonra konferansa katkıda bulunması için Rahibe Teresa’ya dua ettiğini belirten İtalyan Senatör Giulio Andreoti’ye iyi dileklerle başlıyor. Ama senatör Andreoti’nin duası bir Müslüman olarak beni meraka düşürmektedir. Rahibe Teresa’ya ne için dua ediyor ve hangi Rahibe Teresa’ya dua ediyor? Dr. Aroup Chaterje’in tanımladığına mı ya da Arnavutluk’ta Arnavut halkının Katolikleştirilmesi için kullanılan Rahibe’ye mi? Her halükarda ben, Arnavutluk’taki dini hoşgörü için kötü bir haberci olan bu önümde duran kitabın karanlık mesajlarının gerçekleştirilmesi için Senatör Andreoti’nin Rahibe Teresa’ya dua etmemesi için, Allah’a dua ederim.

Bay Andreoti’nin duasından sonra, kitap okuyucuya konferansa katılanların bir listesini sunar. Bu listede, Piskopos Anastas Janullatos, rezil birisi olan İilir Kulla, Sabri Godo, Recep Meidani, ve Arben Caferi’nin adlarını görebilirsiniz. Öte yandan, burada benim en çok dikkatimi çeken isim Ermir Gjinishi oldu. Konferansta Arnavutluk Müslümanlarının resmi-olmayan temsilcisi olarak gözüken Bay Gjinishi, Arnavutluk Müslüman Toplumu Yönetiminin daha önceki yardımcısı olarak belirtiliyordu. Daha önceden Gjinishi’nin hayatı boyunca böyle bir görevde olduğundan haberim olmadığı için, Yönetim yardımcısının bu unvanı bana oldukça kafa karıştırıcı olarak geldi. Mamafih, kitaptaki diğer mucizelerle karşılaştırıldığında, bunun çokta önemli olmadığını düşündüm.

Katılımcıların listesinden sonra, kitap İngiliz tarihçi James Petiffer’in giriş yazısı ile devam etmektedir. Recep Meidani’nin Arnavutluk Müslüman çoğunluğuna saldırısından oldukça hoşlanan Bay Petiffer, okuyucuyu Arnavutluk’ta her ne kadar Müslüman çoğunluk gözüke de, kendisine göre bunun böyle olmadığını ve ülkede güçlü ve giderek büyüyen bir Katolik, Ortodoks ve Evangelik Hristiyan toplumu olduğu konusunda uyarır. Kitap daha sonra, Sabri Godo’nun konuşmasıyla devam eder. Bay

Godonun konuşmasında, ona göre dünyanın “karanlığın yayılma tehlikesiyle” ve Makedonya ile Kosova’nın bazı bölgelerinde radikal İslam’ın yayılma olgusu ile karşı karşıya olduğunu belirtmesi dikkate değerdir. Sanki Meidani ve Petiffer ile beraber hareket eder gibi, Godo kendisinin Sünni bir Müslüman aileden gelmesine rağmen büyük kızını bir Ortodoks rahibin oğlu ile evlendirdiğini ve ikinci kızının kocasının da yarı Katolik ve yarı Ortodoks olduğunu belirterek konferans katılımcılarına öğünmektedir. Artık Arnavutluk’ta İslam’ın olmadığını belirtmek ister gibi, Godo farklı dinlere sahip bireylerin olduğu ailelerin sayıca arttığına ve sonuç olarak Arnavutluk’ta artık monolitik bir dinin kalmadığına işaret eder. Enver Hoca, Sabri Godonun konuşmasına imrenirdi ama şüphesiz ki sayfa 3’de yer alan Recep Meidani’nin konuşmasına daha da çok imrenirdi. Önümde duran bu kitapta, Meidani 2006’da yüksek sesle telaffuz ettiği dini istatistiklere olan referansları iptal etmek istemektedir. Bunun yerine konferansı organize etmek için kendisini ve Nazarko’yu finanse eden NATO’nun Bilim, Barış ve Güvenlik Meseleleri programına teşekkür etmekte ve katılanlara rüyasının, yüzyıllık düşman olan dini önyargıyı yenmek için evrensel bir din görebilmek olduğunu söylemekte ve son olarak katılanlara panelde yer alan

ve dikkatlice seçilen ruhban sınıfı, siyasetçiler ve akademisyenlerin konferansı başarıya ulaştıracaklarını ifade etmektedir. Katolik, Ortodoks ve Protestan kiliselerinin en zeki ve yetenekli panelistlerini gördüğümde ve Meidani ile Şirketin Müslüman ve Bektaşî toplumlarından herhangi bir nitelikli kişiyi davet etmediklerini gördüğümde, Meidani’nin bu konferansın başarıya ulaşacağını söylemesinde haklı olduğuna ikna oldum.

Enver Hoxha’nın heykeli yıkılırken

Meidani’nin konuşmasını, Arnavutluk’taki dini hoşgörünün İlkçağlar ve Ortaçağdan bu yana miras kaldığını ve İslam’ın yayılmasından sonra bile muhafaza edildiğini ve Arnavutluk’un herhangi bir dini hoşgörü kurbanı görmediği ama belki de sadece diğer kiliselerin kurbanlarının olmuş olabileceği konusunda katılımcıları temin eden, Gjergj Sinani’nin Kilise Kanunları ve Katolik

Kilisesi konulu sunumu takip etti. Dini hoşgörüsüzlük utancının sadece yabancılar tarafından taşındığı şeklindeki Sinani'nin sonuçlarını okuyan bir okuyucu, "1945 ile 1991 arasındaki dönemde ya da 1997 ile günümüz arasındaki dönemde binlerce imam ya da rahibe neler olduğunu ya da devlet güvenlik ordusu tarafından öldürülen ve işkence yapılan inançlı erkek ve kadınlara neler olduğunu ve günümüzde sırf başörtüleri ve sakalları yüzünden okullarından atılanlara neler olduğunu sorabilir. Acaba bu insanlar Arnavutların kendileri tarafından yapılan dini işkencenin kurbanları değil midir ya da bu insanlar başka bir gezegene mi aittir?"

Bu sunumunun karşıtını kanıtlamak istercesine, Sinani'nin çalışmasını Millennium Club Center Yöneticisi olan Mentor Nazarko'nun bir yazısı takip eder. Bu yazı da sanki İşçi Partisinin eski Komünist rejiminin bir güvenlik ajanına uygundur ve Cavit Şala, Fatoş Klosi ya da Irakli Kocollari tarafından yazılmış gibi görünmektedir. Nazarko dinleyicilere, Arnavutluk'ta bazı aşırı uç ve hoşgörüsüz gruplar gençler üzerinde etkili olmaya başladılar, diye seslenir. Eğer ortaya çıkmaya başlayan bu gruplara karşı ciddi önlem alınmadığı takdirde, bunların sadece ülke için değil aynı zamanda tüm bölge için ciddi

problem olacakları konusunda uyarır. Nazarko'ya göre, Arnavutluk'taki dini sorunlar hükümet kontrolünün yokluğunun bir sonucudur. Öte yandan, bazı organizasyonların (bunları İslami olarak okuyunuz) çalıştırdığı insanların Mısır'dan kovulan kişiler olduğunu söylemektedir. Nazarko, Meidani'nin yakın arkadaşı olan Abdüllatif Saleh ile karıştırdığı Yasin Kadı örneğini vermektedir. Nazarko ürkmüş bir şekilde, hükümetin 20 İslami organizasyonu tanıdığını ve diğerlerinin yeraltında faaliyet gösterdiğini; ülkede 431 cami olduğunu ama 203 tanesinin Arnavut Müslüman Toplumunun kontrolü dışında olduğunu; Arnavutluk'un Dünya İslam teşkilatına üye olmasından sonra binlerce genç Arnavut'un değişik Arap ülkelerinde çalıştığını ve eğitim almaya gönderildiğini; sayılarının bilinemediğini; bilinen İslam ülkelerine eğitim almaya gidenlerin ise yoğun bir oryantasyona tabi tutulduğunun ihmal edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Daha sonra yazar, yeni Müslüman entelektüellerin toplumdan dışlandıkları için sinirli olduklarına ve mülklerinin idaresiyle ilgili olarak Arnavut Müslüman Toplumunun üst düzeylerindeki kişilerde bir karmaşa yaşandığına işaret eder. Nazarko'nun bu sorunlara ait bir çözümü ise Müslümanların ve İslam'ın kontrol edilmesi ve bunların faaliyetlerinin izlenmesi ve kayıt altına alınmasıdır;

bunun için de teknik ve kurumsal destek talep eder.

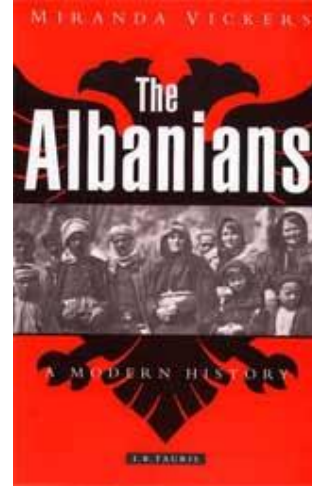
Bu yazıyı, Amerikalıların 90'ların sonunda Arnavutluk'tan kovduğu Abdullatif Saleh ve Nazarko'nun yakın arkadaşı olan Recep Meidani'nin yazısı takip eder. Yazısında, Meidani, kendisine göre, Arnavutların ulusal kimliklerinin ortak hoşgörü ve geleneğe dayandığı "Arnavut Modeli"nden bahseder. Meidani bu hoşgörüyü İlkçağlardaki İliyalılara, Arberlere kadar götürür; başka bir deyişle, Arnavutlar (yazar burada Darwinist evrim listesinde yer alan İliyalıların atalarını, yani maymunları, eklemeyi unutmış gözükmektedir) daima dış dünyadan gelen yabancı etkilere uyum sağlamaya çalışmıştır. İlkçağlardaki İliyalıları geleneklerini korumak için Hristiyanlığa bazı pagan formülleri verdikleri için çok zeki olarak tanımlar ve yazara göre Hristiyanlık ikiye bölündüğünde, İliyalılar ikisi arasındaki iletişimde köprü olmuştur. Arnavutların hoşgürsünün gelişmesi ve onların uzak görüşlülüğü, Mehmet Ali Paşa'nın batı standartlarında yeni Mısır'ı inşa ettiği ve Vaso Paşa'nın çok-inançlı Lübnan'ı kurduğu İslam döneminde de devam etmiştir ve bu teolojik çizgi, yazara göre, Teresa Ana inancına bakılmaksızın tüm Arnavutların büyük Annesi olarak

değerlendirildiğinden, günümüze kadar devam etmiştir.

Konferansın en fantastik çalışmalarından birisi de Miranda Vickers'inkidir. Arnavutluk'taki İslam konusundaki su katılmadık cehaleti konusunda Arnavut Müslümanlarının iyice tanıdığı Bayan Vickers'e 13 Kasım 2008'de AMF tarafından resmi bir cevap yollanmıştır. "Komünizm-sonrası Arnavutluk'ta dinlerin gelişimi" konulu yazısında, yazar Arnavutluktaki dinler ve inançsızlıklar konuları yerine Ortodoks Hristiyanlığa değinir ve Katolikliği tamamen ihmal ederek sadece İslam'la ilgilenir. Bayan Vickers'in çalışması, Enver Hoca tarafından rastgele kullanılmış olan ve günümüzde bildiğim kadarıyla sadece Petrika Thengjilli tarafından kullanılan, fantastik bir varsayımla başlar. Ona göre, Arnavutlar çıkarlarına göre dinlerini değiştirmiştir. Ama İslam üzerine Komünist tezleri tekrarlayarak, Arnavutların İslamlaştırılmasını Yönetimin uyguladığı politikayla açıklar; ... 18. yüzyılda gayri-Müslimler üzerindeki vergilerin ağırlaştırılması ve İslam'ın kolaylıklarının Müslümanlar üzerinde arttırılması siyaseti ile Arnavutlar toptan İslam'ı seçmiştir. Yazar burada Katolik Kilisesinin klişelerini tekrarlar ve erkekler İslamlaşırken (Türk korkusu nedeniyle) kadınların sadık

Hristiyanlar olarak kaldıklarını belirtir. Arnavutların İslamlaşması üzerine Komünist efsanelerini tekrarladıktan sonra, Vickers İslam'ın ülkemizdeki şu andaki durumu hakkında da bahseder. Burada İtir Kulla, Pirro Misha'nın ve Fatos Nano'nun Ortodoks yönetimi boyunca devlet güvenliği tezlerini tekrarladıktan sonra, Arnavutluk'ta radikal Selefi ekolünü destekleyen gençler ve Hanefi ekolünü destekleyen yaşlılar arasında olmak üzere İslam'ın kalbinde bir çatışma olduğundan bahseder. Sünnilerin El-Kaide'nin kötü çocukları olduğu ve Şiilerin İran'ın kötü çocukları olduğu şeklindeki Bush tarzı Batı yaklaşımının aksine, Vickers bize, Arnavutluk'ta İslam'ın iki ılımlı şeklinin, Sünniler ve Bektaşilerin, olduğunu söyler. Ama bu kadar değildir. Dünyanın her yerinde olduğu gibi, Irak'tan Afganistan'a kadar, hatta Arnavutluk'ta bile, Vickers yazılarında fantastik bir çatışma inşa eder. Arnavutluk'taki bu "iyi" iki ekolün "yurtdışındaki" İslami kurumların okullarından dönen "gençlik" tarafından nasıl tehdit edildiğini tanımlar. Ona göre, Irak'ta El-Kaide mücahitleri gibi, yurtdışından gelen Selefiler Arnavutluk ve Tiran'da camilerin kontrolünü ele geçirmiştir. Bu konular hakkında ön bilgisi olmayan bir kişi Bayan Vickers'in yazılarını okuduğunda, okurun zihnine şüphesiz Tiran'ın "Kandahar'a komşu"

olduğu ve bu Selefilerin ellerinde makineli tüfekleriyle Taliban Mollaları gibi tanımlandıkları girecektir ve yazar bunları Dine Hoca ve Ethem Bey camilerinin Kauristan Hoşgörüsüne karşı Cihat edecekler olarak tanımlar. Aman Allah'ım!!!

Miranda Vickers'in 'Arnavutlar' isimli kitabı

Miranda Vickers'in Arnavutluk Müslümanlarına olan histerisi, bir kadının Arnavut Camilerini ziyaret ettiğinde genç erkekler tarafından nasıl aşağılayıcı ve şüpheli bakışlarla izlendiğini tanımladığında da devam eder. Pazarı I Ri ve Dine Hoca camileri yabancılar için şüpheli bir atmosferle dolu olarak gösterilir. Vickers, camileri ziyaret eden bu yabancıların, Suudi Arabistan ve Yemen'den yeni dönen gençler tarafından hoş karşılanmadığını ve bu gençlerin daha önceki geleneklerin aksine yabancılarla beraber oturmak ve sohbet etmek

arzusunda olmadıklarını söyler. Yurtdışından gelen bu gençler sadece Müslüman Toplumu bölmekle kalmamış aynı zamanda “potansiyel terörist” olarak da algılanmışlardır. Bazı gençlerin Şeriata göre Miranda Vickers’ı cezalandırdıkları ya da başını zorla örttükleri konusunda bir bilgi sahibi değilim ama onun yazıları beni dehşete düşürmektedir. Her durumda, benim gibi zayıf insanlar için, yazarın vardığı sonuçlar zaferlerle doludur. Yazar, ülkedeki İslami organizasyonların titizlikle incelenmesi sonucunda, radikallerin daha zor hareket edebildiklerini tekrarlar. Hatta, ılımlılar (yani Selefî mezhebînden Hanefî mezhebîni korumak isteyen yaşlılar) radikallerin (yani gençler-Selefililer) üstesinden gelmiştir. Sonuç olarak, Vickers Müslüman Topluluğun dışında hareket eden Arnavutluk’taki birçok cami (431 cami) ve İslami organizasyon yüzünden, geleneksel Müslüman değerlerinin tehlikede olduğunu ifade eder.

Miranda Vicker’in fantazileri, üzerinde yorum bile yapamayacağım kadar zayıf bir İngilizce ve hatalarla dolu olan bu kitapta, bir takım yazılarla devam eder. Ama kitabın ikinci kısmı, okuyucunun memnurlukla karşılayacağı, Müslüman Toplumu yönetiminin önceki yardımcılarında, medyada adı sıkça çıkan ve Arnavutluk Müslümanlarını temsilen konferansa katılan Ermir Gjinishi’nin

yurtsever bir yazısı ile başlar. Bu çalışmada yazar, Arnavut Müslüman Toplumu’nun 1912-1920 arasındaki bir tarihini vermeye çalışır. 29. sayfada Miranda Vickers tarafından radikal akımın lideri, anti-modern Selefî, Allahu Ekber diye bağırarak turban giymiş bir Molla ve İngiliz bir Hristiyan hanıma zorla örtü giydirmek isteyen birisi olarak tanımlanan Gjinishi, 57. sayfada kendisini bir Arnavut yurtsever kahramanı olarak tanımlar. Bu, Macar tarihçi Gyorgy Lederer’in “Doğu Avrupa’da İslamcılar ve Kamu Güvenliği Konuları” adlı yazısında belirttiği gibi Arnavut polis terörünün Amerikan isteklerini yerine getirme çabalarının uluslararası Selefililer bile gururlu yurtseverler olarak davranmaya sevk eden, eğlenceli bir durumdur. Bu vatanseverlik, dinsiz Arnavut milliyetçiliğini Prizren Ligi’ne kadar götüren ve gururla bunun 1923’de Müslüman Toplumun Halife’den zorla ayrıldığında tamamlandığını belirten ve Arnavut Müslümanlarının İslam dışına çıkmaya ve milliyetçilik tanrısına tapmaya başladığını belirten Gjinishi’nin yazısında açıkça görülür. Ama Gjinishi, Arnavutluk’taki hoşgörü ve bir arada yaşamayı, Arnavut yurtseverlerinin Türk, Yunan ve Sırp işgalcilere karşı kullandıkları bir silah (Rönesans zamanındaki “silah ve kalem” savaşı gibi diyebilirim) olarak tanımlar. Daha sonra, ülkede günümüzdeki İslam’ın durumu

hakkında konuşurken, bir kaç yıl önce İtir Kulla gibi, Müslüman Toplum'un "ulusal teolojik çerçeveyi" korumak için yabancıların yardımını nasıl reddettiklerini; yabancı etkilere karşı korunmak için Hanefi Mezhebini nasıl güçlendirdiklerini anlatır. Arnavutluk'ta yabancılar tarafından yapılan şüpheli bağışların "Arnavut İslam'ı" ile "Arap İslam'ı" arasında düşmanca ilişkiler oluşturduğuna işaret eder. Daha ötesi, Müslüman Toplum'un müsaadesi olmadan öğrencileri yurtdışına eğitime göndermenin sonucunda Hanbeli Mezhebi Arnavutluk'a gelmiştir. Mamafih, Gjinishi için, Müslümanlar apolitik ve itaatkardırlar. Ülkede Hristiyan bir siyasi parti olması gerçeğinden rahatsızlık duymazlar. Haddizatında Müslümanların kendileri bir İslami Parti istemezler. Arnavutluk hükümetine, Mısır ve Pakistan'da şu anda varolan militer ve dini olarak bozulmuş ideolojilerin ülkeye sızmasını engelleyecek hukuki çerçeveyi tamamlamasını hatırlatır ve 11 Eylül saldırılarının Arnavutluk'un tüm camilerinde açıkça kınandığını ve böylece ülkeyi aşırı dini ideolojilerin enfeksiyonundan koruduğunu hatırlatır. Sonuç olarak, Gjinishi, Arnavutluk'taki Müslümanların ılımlı olmasından ve Arnavutluk'ta barış geleneğini pekiştirmelerinden dolayı diğer ülkelerdeki Müslümanlardan farklı olarak

Arnavut Müslümanlarının Hz. Muhammed'in karikatürlerinden ya da Papa'nın İslam'a karşı saldırgan tutumundan etkilenmediklerini söyler. Gjinishi'yi bir Taliban olarak tanımlandığı Vickers'in yazılarını ve öte yandan kendisini Papa'dan daha fazla Katolik olarak tanımlayan ve eski ve yeni Rönesans yurtseverlerinden daha fazla yurtsever olarak tanımlayan Gjinishi'nin yazılarını okuyan bir okuyucu merak içinde kalacaktır: ama burada düşman olan kimdir?

Kitapta İslam'la ilgilenen başka bir konu da, "Kutsalın Dinsel Yasaklanması" başlığı ile, Arben Caferi'nin çalışmasıdır. Caferi yazısına Batı'ya karşı olan aşağılık kompleksini itiraf etmekle başlar. Başbakan İndra Gandhi'ye Hinduların kendi yönetim şekilleriyle karşılaştırıldığında yabancıların yönetimi altındayken niçin daha hızlı gelişmeye eğilimli olduklarını soran bir Hintli siyasetçiyi tanımlayan Ferit Zekeriya'yı yazısında alıntılar. Caferi'nin işaret etmek istediği, Batılı kültüre sahip ülkelerin ilerlemek için Doğulu kültüre sahip ülkelere daha iyi şansa sahip olduğudur. İslam'a karşı olan Hintli kompleksini Batı Hristiyanlığı gibi henüz laikleşmemiş İslam'a karşı uygulamaya çalışır. Türk kültürünü alaturkadan alafrangaya çeviren, Hristiyan ruhban sınıfına dokunmazken

Müslüman din adamlarının giysilerini dini süprüntülerinden arıtan Atatürk'e övgüler yağdırır. Kitaptaki bilimsel ve dilbilgisi açısından incelenmemiş olan birçok diğer yazılar gibi, Caferi'nin yazısı da hatalarla doludur. Yazıda bol bol harf ve çevrim hataları vardır; Bosfor, Fosfor olarak (yani Boğaziçi Foğaziçi olmuş) yazılmış, Fetva kelimesi itham ve küfretme olarak çevrilmiş ve İslam'ı demokrasiyi kabul etmemekle suçlarken hatalar yapılmıştır. Ortadoğu'da emperyalizmin uzun tarihini ve Hristiyanlık ile Batının yerleştirdiği tiranları görmeyi reddederken, Caferi sadece Müslümanların az gelişmişliği için İslam'ı suçlamakla kalmaz aynı zamanda Arap dünyasında etnisiteye dayalı politikaların olmaması konusundaki endişelerini de dile getirir. Ona göre, buradaki suçlu kapalı olan doğu zihniyettir, oysa ki Batılı zihniyet her şeye açık, hoşgörülü ve kozmopolittir. Arben Caferi'nin İslam'a olan bu nefreti gözünü o kadar kör eder ki, ona göre Batılı Müslümanlara cami inşa etmeleri için izin verilirken, Doğuda, Suudi Arabistan'da ibadet için Hristiyan yapılarına izin verilmez. Öyle gözükmemektedir ki, Tetova'da yaşayan Caferi RAI 1 ya da BBC, ya da Al-Jazeera televizyonlarını bir türlü seyredememektedir ya da Suudi Arabistan Amerikan diktatörlüğünü, cami inşa edilmesine ya da sokaklarda ibadet edilmesine ve Müslüman kadınların

örtünmelerine izin verilmeyen Kuzey İtalya ile mukayese edememektedir. Ama şüphesiz Arben Caferi ne bu gerçekleri hatırlatmak ister ne de Yunanistan'daki Arnavut camilerinin Tepedelenli Ali Paşa devrinden beri kapalı olduğundan bahsedebilir, çünkü Caferi ve partisinin hor gördüğü bu Müslümanlar üzerinde tahakkümlerini devam ettirebilmeleri için Yunanistan'ın desteğine ihtiyaçları vardır. Ama Caferi'nin saçmalıkları sadece camiler konusunda kalmaz. Kitabın 89. sayfasında Osmanlı İmparatorluğunda Müslümanların değil de sadece Hristiyanların bir "millet" olma hakkına sahip olduğu konusunda yalan söylerken hem abuk sabuk konuşur hem de öfkesini kusmuş olur. Caferi'nin yazısının özü İslam'ın totaliter bir din, Müslümanların dünyada cenneti oluşturmak isteyen ütopyik kişiler ve Ümmet ile Kur'an inancının totaliter ideoloji olarak tanımlanmasıdır. Ona göre, İslam Hristiyanlık örneğini takip etmeli ve laikleşmelidir. Aksi takdirde, dinler Kutsalı (yani Allah'ın insan hayatından çıkarılması) yasaklamadıkça, müezzinin okuduğu Ezan ibadete çağırma olarak değil de bir savaş ilanı olarak görülecektir.

Arben Caferi'nin militanca olan yazısını, "Aşırı Dini Grupların Demokratikleştirilmesinin Görünmeyen Etkileri" başlığıyla, Wesleyan Methodist

Üniversitesinde öğretim üyesi olan Erica Chenoueth'in bir yazısı takip eder. Chenoueth, Wesleyan Üniversitesinin web sitesindeki özgeçmişini okunduğunda görüleceği üzere, "iyi ve kötü" arasındaki küresel savaşa inanan açık bir Bush neoconudur ve konferansta Sinderalla rolünü oynamıştır. Arnavutluk'taki demokratikleşme sürecinin bazılarının şiddeti kullanacağı terörist grupları beraberinde getireceği ve bu şiddetin dini doğada olacağı kehanetinde bulunur. Onun ilgilendiği, bu terörizmin kaynağı değildir, ama Buşizmin üst düzey bir görevlisi olarak, Arnavutluk hükümetine bu radikal gruplara karşı koymak için bir takım önlemlerin alınmasını tavsiye eder. Arnavutluk gibi ülkeler demokratikleştirilmenin radikalleri ürettiği Irak ve Filistin örneğini incelemelidir. Chenoueth, radikallere hükümetin kendilerine karşı işlediği suçları protesto hakkına kavuşmaması için ülkedeki demokratik hakların yasaklanmasına inanır görünmektedir. NATO'nun Gelişmiş Araştırma Grubu için bu konferansın sonuç bildirgelerini de hazırlayan Erica Chenoueth, sayfa 133'de Vahabilik ve Suudi Arabistan'ın Arnavutluk'ta radikal cami ve okullar inşa edeceği sonucuna varır. İslam Dünyasında eğitim gören gençlik önceki yıllarda sağlanan birlikte yaşama olgusunu bozabilir. Ama ülkeyi böyle bir tehditten

korumak için, Arnavut dini kurumlarının otonomisi korunmalıdır. Arnavutluk, Müslümanların İslam Dünyasında eğitim görmesini engellemek için kendi teoloji üniversitesini kurmalıdır. Ayrıca Arnavutluk'un terörizm tarafından yüksek derecede tehdit edildiği sonucuna da varır. Bu yüzden hükümet ılımlıları desteklemeli ve terörist olaylar olduğunda, hükümet onlar üzerinde sert önlemler almalıdır. Radikallerle mücadele için, ılımlıları öne çıkaran medya kullanılmalı ve radikalleri izleyen STK'lar desteklenmelidir.

İslam'a şeytanca yaklaşımlardan başka, "Arnavutluk ve Güney Balkanlarda Güvenli Bir Sivil Toplum için Dini Hoşgörünün Kuvvetlendirilmesi" konferansında Arnavutluk'un diğer dini toplumlarından ve diğer ciddi tarihçilerden de katılımcılar da vardı. Tiran Katolik Kilisesinin yardımcı piskoposu George Frenzo, "Dinler ve Dini Hoşgörü" konulu konuşmasında Hristiyanlığın Batılı toplumlar ve laikliğin durgunlaştırılması için olan değerleri hakkında dinleyicilere vaaz vermeye çalışır. Yunanlı Piskopos Anastas Janullatos "Balkanlarda Uzun Sürecek bir Barış ve Bir arada Yaşamaya Doğru" adlı konuşmasında, Kilise'nin topluma vermesi gereken değerler hakkında konuşur. Janullatos doğru olarak, (ulusal çıkarlarını korumak için geleneksel dini savunur gibi gözükten konferansı

düzenleyenleri de içine kattığı) Balkan ulusalcılığı ve ateizmine karşı çıkar. İtalyan hükümetinin delegesi, Şeyh Abdülvahab Pallavicini öte yandan, “Ortak Amacın Arkasındaki Gerçek ve Farklılık” konusundaki konuşmasında, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’ın ortak yolunu tanımlamaya çalışır ve İslam’ı Sorgudan dolayı hala acı çekmesi yüzünden suçlar ve Sufizmi çözüm olarak sunar. Önceden Müslüman olan ve sonra Protestanlığa geçen Fitar Muca, “Arnavutluk Evangelik Mirası ve 1990’lardan sonra Devamı” konulu yazısında, Vlach Sevasti, Parashqevi ve Gjerasim Qiriazi, Kostandin Kristoforidhi, ve Petro Nini Luarasi örnekleriyle Arnavutluk’taki Protestanlık tarihinin bir özetini sunar. Bugün Arnavutluk’ta nasıl 120 tane Protestan kilisesinin olduğunu anlatır ve Kilise’nin insani çalışmalarını belirtir. Arnavutluk’taki Hristiyanlık konusuyla ilgili son yazı, Ines Angjeli Murzaku’nun “Doğu ve Batı Arasında: Arnavutluk’ta Grotaferrata’nın Brezilyalı Rahipleri” adlı makalesidir. Murzaku Türklerin Balkanlara girişiyle “Arnavut, Bulgar, Romen ve Sırp devletlerini nasıl mağlup ettiklerini” belirtir. Ve bu satırlar boyunca, Scanderbeg liderliğindeki cesur Arnavutların Türklere karşı nasıl kahramanca direndiklerini ve Sultana teslim olmaktansa binlercesinin İtalya’ya göç ettiğini belirtir. Yazar daha sonra,

Hristiyan birliğinin sağlanmasında Brezilyalı rahiplerin misyonunu ve 20. yüzyılda Arnavutluk’ta Katolik Kilisesi’nin hizmetindeki faaliyetlerini anlatır. Kosovalı mültecilerin yardımına koşan Katolik ve Ortodoks kiliselerinin hizmetlerini övdükten sonra, Murzaku kilisenin yardımlarını Teresa Ana’nın ruhuyla karşılaştırarak, bundan tüm Arnavutların, hatta Müslümanların, gurur duyması gerektiğini belirtir.

“Arnavutluk ve Güney Balkanlarda Güvenli Bir Sivil Toplum için Dini Hoşgörünün Kuvvetlendirilmesi” kitabı Recep Meidani’nin kızı Adea Meidani’nin “İnançlararası Diyalog” başlıklı konuşması ile bitmektedir. Bayan Meidani bize hoşgörü konusunda Arnavutluk örneğinin çok önemli olduğunu söyler. Ama aynı zamanda, yabancı uzmanların görüşlerine göre, azınlıklar ve dinle ilgili Arnavutluk hukukunun bazı yönleri sadece daha önceki Komünist ülkeler değil aynı zamanda gelişmiş Batılı ülkelerde bile olmayan demokratik kurallara sahip olduğunu da vurgular. Bayan Meidani’ye göre, Arnavutluk halkı sadece Batılı ülkelerde olduğu gibi farklı dinlere saygı duymakla ve kabul etmekle kalmaz aynı zamanda farklı dinlerden evlenenlerin çocukları da istedikleri dinleri seçmekte serbest bırakılmıştır. Kendisinin de bu örneklerden biri olduğunu tekrarlar.

Burada Adea Meidani babasının Müslüman bir aileden geldiğini, ama daha sonra ateist ve Enverist olduğunu ve 1967'de Arnavutluk'ta cami ve kiliseleri yıkanlar arasında yer aldığını, öte yandan kendisinin Hristiyan olarak vaftiz edildiğini hatırlatmak ister görünmektedir. Herhangi bir kişi bu konferansın bildirilerini okuduktan ve Recep Meidani'nin 2006'da Arnavutluk'ta oluşturduğu dini hoşgörüsüzlüğü aklında tuttukten sonra, tarafsız bir okuyucu bu konferansta "Arnavutluk ve Güney Balkanlarda Güvenli Bir Sivil Toplum için Dini Hoşgörünün Kuvvetlendirilmesi" hakkında konuşulmasaydı bunun bir hoşgörü olduğuna tamamen ikna olurdu. Bu konferansta, birinci sayfadan sonuncu sayfaya kadar, Teresa Ana'ya dua eden ve Hristiyanlığı öven Hristiyanlar hakkında bilgiler okuruz; İslam'a lanet okuyan ve dinleyiciler arasında bulunan yabancı misafirlere artık Müslüman kalmadığını ama Hristiyanlarla melezleşme sonucu...**"bukalemun"**.. olduklarını anlatan Recep, Cafer, Sabri, ve Mentor gibi Müslüman adlarına sahip bazı adamlar hakkında bilgiler okuruz ve Arnavut Müslüman Toplumu yönetiminin daha önceki yardımcısı olduğu söylenen birisinin gündem hakkında ve Meidani'nin dikkatlice seçtiği katılımcılara 'Amin' dediğini görürüz. Bu konferansta, İslam ve Arnavut Müslümanları, sadece uygun bir

şekilde temsil edilmemekle kalmamış, aynı zamanda çok açıktır ki, İslam ve Arnavut Müslümanlarının gücendirildiği bu konferans Hristiyan ve Ateistlerin bir monologu olmuş ve Müslümanlara karşı devletin ırk ayrımı uygulaması için bir çağrı yapılmıştır.

Bu makalenin yazarı böylesi bir konferansın NATO ve bir programı olan Bilim, Barış ve Güvenlik Meseleleri gibi bir askeri ittifak tarafından desteklenmesi gerçeğinden dolayı çok huzursuz olmuştur. Tanklara, jet uçaklarına ve nükleer silahlara sahip olan ve dünyanın yarısına boyun eğdiren NATO, Arnavutluk tarihinde camileri ve kiliseleri tahrip eden ve Amerikan emperyalist birliği diye NATO'yu lanetleyen, Varşova Paktı ve Enver Hoca'yı alkışlayan bu kişileri destekleyerek kendisini bu aşağılık düzeye indirgememelidir. Bu konferans yapıldığında NATO hala Batıyı ve Müslüman dünyasını kana ve savaşa bulayan Başkan Bush'un saldırgan zihniyetiyle idare ediliyordu. Başkan Obama'nın seçilmesiyle, mamafih, en önemli Müslüman ülkelerden biri olan Türkiye'nin her şeyden sonra NATO'nunda bir parçası olmasından dolayı, NATO'nun mecrasını değiştireceğini ve Hristiyan haydut çetesi gibi davranmayacağını umuyorum. Başkan Obama'nın kampanyasında Amerikalı

analizci Zbigniew Brzezinski'nin beyan ettiği gibi, İslam, Batı'nın düşmanı değildir ve Batı Müslümanları Başkan Bush'un döneminde palazlanan evangelik ve Hristiyan fantazileri doğrultusunda kendisine düşman etmek zorunda değildir. Benim görüşüme göre, NATO ve bir programı olan Bilim, Barış ve Güvenlik Meseleleri bölümü "Arnavutluk ve Güney Balkanlarda Güvenli Bir Sivil Toplum için Dini Hoşgörünün Kuvvetlendirilmesi" konferansına destek olmakla büyük hata yapmıştır ve yapılan ve yayımlanan konuşmalarla Arnavutluk, Makedonya, Kosova ve Balkanların Müslüman halkının duygularını incittiği için utanç duymalıdır.

NATO'nun üst yönetiminde bulunan Centilmenler Arnavutluk'taki Müslümanların hem paralarının hem de dinlerinin küçük düşürüldüğü böylesi NATO toplantılarına karşılık verecek yeteneklerinin ve burada ortaya konulan aptallıklara cevap verebilecek akademisyenlerinin olmadığını çok iyi bilirler. Bugün NATO'nun başında bulunan Centilmen Arnavutluk Müslümanlarının Recep ve Sabri gibilerden ve komünist rejim zamanındaki devlet güçlerinden nasıl çektiklerini; 1998'den sonra Hristiyanlık her yere yayılırken ve Batı'nın yardımıyla binlerce Arnavut Hristiyanlığa geçerken Müslümanların binalarının, camilerinin,

okullarının ve medreselerinin nasıl kapatıldığını çok iyi bilir. Mamafih, NATO'nun başında bulunan Centilmen ayrıca şunu da bilmelidir ki, Romalı askerlerin önünde çarمیhta duran İsa gibi zulme uğrayan Arnavut Müslümanların da görünmez orduları ve her türlü süpergüç imparatorluğunun üzerinde zaferi olan Allah'tan ümitleri vardır. NATO'nun başında bulunan Centilmenin bundan sonra, gelecekte Arnavut Müslümanlarını gücendirecek faydasız programlara sponsor olmayarak daha akıllı olması gerekir. NATO İslam ve Müslümanlara yönelik olarak hoşgörüsüzlüğü kıskırtan bir Hristiyan gangster gibi değil de, dünya güvenliğini sağlayan laik bir organizasyon gibi davranmalıdır. Eğer bir fırsat çıkarsa, Tiran'daki NATO ofisleri bu konferansın neden olduğu Arnavutluk, Kosova, Makedonya ve Karadağ Müslümanlarının yaralanan duygularını sarmak için somut adımlar atmalıdır.

Floransa, İtalya, 3 Haziran
2009

İngilizce'den tercüme eden

Dilaver Yardım

Kaynak: Dünya Bülteni

Rifat Sait

Bosna-Hersek'te Hırvat oyunları

Eski Yugoslavya'nın trajik kısa hikayesini sorsalardı, Bosna-Hersek cevabını verirdim. Zira, çoklu etnik yapı içinde Bosna-Hersek eski Yugoslavya'nın bir özetidir. Boşnakların, Hırvatların, Sırpaların ve hatta Arnavutların yaşadığı bu bölge yaşanan katliamlar ve zulümler ile Yugoslavya'nın acılı hikayesini oluşturur. O acılı hikayelerde tabii ki Kosova'yı da unutmuyoruz. Ancak bu makalemizde Bosna-Hersek üzerinde yoğunlaşmak istiyoruz.

Bosna-Hersek'te savaşın başlamasından sonra 17 Mart 1992 tarihinde Avrupa Topluluğu Dönem Başkanı olan Portekiz Dışişleri Bakanı José Cutileiro Lizbon'da bir konferans örgütleyip, Bosna-Hersek'in

üç etnik bölgeden oluşan üniter bir devlete dönüştürülmesini önermişti. "Cutileiro Planı" olarak bilinen bu plan, etnik bölgelere karşı çıkan Boşnaklar tarafından reddedilmişti. Diğer taraftan planın Bosna-Hersek toprak bütünlüğünün korunmasına vurgu yapıyor olması, Sırpaları rahatsız etmişti. Ardından Dayton Anlaşması ile Bosna Savaşı'nı sona erdi. O zamanki Bosna-Hersek Devlet Başkanı Aliya İzzetbegoviç (Kendisini rahmetle anıyoruz), Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç ve Hırvatistan Devlet Başkanı Franjo Tuđman tarafından Kasım 1995'te ABD'nin Ohio eyaletindeki Dayton kenti yakınında uzlaşma sağlanmış ve 14 Aralık 1995'te de antlaşma resmen imzalanmıştı. Bu antlaşma ile Bosna Hersek kantonlara bölünmüş ve ülkenin % 49'unu Sırp Cumhuriyeti (Republika Srpska) %51'ini Boşnak-Hırvat Federasyonu'nun (FBiH) kontrol etmesi öngörülmüştü. Aslında Sırp Cumhuriyeti diye bir tanım yanlıştır. Bu şekilde kelime oyunu yapılarak sanki ülke içinde bir başka ülke tanımlanmaya çalışılıyor. Oysa bütün bu bölge Bosna-Hersek ülkesidir.

Bosna-Hersek'teki Boşnak, Sırp ve Hırvat etnik yapısı ülkenin üniter yapısını ve stabilitesini bozmaktadır. Bu şekliyle bölgede kalıcı bir denge zor görünmektedir. Bazı uzmanlara göre dengenin sağlanması, Avrupa Birliği'ne

tam üyelik ile olabilir.Aslında Kosova'da dahil olmak üzere Balkanlar'daki denge için bölge ülkelerinin AB'ne girmesi öngörülmektedir.Ancak AB'nin mevcut yapısında büyüme ile gelen sancılar, çoklu etnik Balkan coğrafyasını ne kadar kaldırabilir?

Son günlerde Hırvatistan'nın Bosna-Hersek üzerindeki iştahlı politikaları ülkenin siyasi dengesini tehtid ediyor.Eski Yugoslavya'nın dağılmasına neden olan ve Sırp'ların başını çektiği milliyetçilik hastalığının belirtileri şimdilerde Hırvatlarda da görülüyor.Nitekim Hırvatistan'ın etkisiyle Bosna-Hersek'te faaliyette olan Hırvat Demokratik Birliği (HDZ-BİH) ile Hırvat Demokratik Birliği - 1990 (HDZ-1990) partileri birleşme çalışmalarına giriyorlar.Aslında bu olay Hırvatistan'ın Bosna-Hersek'in içişlerine karışması olarak değerlendiriliyor.Hırvatistan'ın AB ülkesi olmasından sonra bu tip baskıları daha da artırması muhtemeldir.Hırvatistan'ın bu çalışmaları Bosna-Hersek'te üçüncü bir entite kurulmasını beraberinde getirebilir.Nitekim HDZ-1990 partisi'nin lideri Bozo Ljubiç'in 29 Haziran'daki "Ülkede bölgesel ve idari içerikli yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulabilir" şeklindeki beyanını bu korkuları doğruluyor.Bazı Boşnaklara göre ise Hırvatlar blöf çekiyorlar.Hırvatistan'ın

komşusu Bosna-Hersek'e bulaştırmaya çalıştığı milliyetçi ayrılık virüsü dönüp dolaşıp kendisini de etkileyebilir.En azından Dubrovnikte çok sayıda Arnavut'un yaşadığını çok iyi biliyoruz.Hırvatistan'ın bu uygulamaları Bosna-Hersek'in üniter yapısına birer tahtid olarak algılanmaktadır.Hırvatistan'ın bölgedeki Hırvatları, Sırbistan'ın da bölgedeki Sırp'ları açıkça desteklemesi Bosna-Hersek'te Boşnakları olumsuz etkilemektedir.Bu durum dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de yaşayan Boşnakları da rahatsız ediyor.

Yaşanan savaşların ve acıların etkisini henüz üstünden atamayan Balkanları acaba yeni bir gerginlik mi bekliyor? Kosova'nın bağımsızlık sürecinde yaşadığı gerilimlerin ardından yeni bir Bosna –Hersek krizi bölgenin istikrarına büyük zarar verecektir. Yaşanan dünya ekonomik krizinin üstüne bu problemi eklediğinizde turizm geliri yüksek olan Hırvatistan'a ve ekonomik sıkıntılar yaşayan Sırbistan'a önemli darbeler vurur.

Bölge için çok şeyler söylenebilir. Ancak kuşkusuz istikrarın sağlanmasında bölgenin en önemli ülkesi olan Türkiye'ye büyük işler düşüyor. Bunu hem Sırbistan hem de Hırvatistan çok iyi biliyorlar.

Kaynak: Balkan Günlüğü
rifatsait@balkangunlugu.com

SREBRENICA / UNUTMADIK

"Müslüman Arnavutluk'un Sesi Muştu" hiçbir ticari gaye gütmey ve sadece elektronik ortamda yayımlanır. Yayımlanan yazıların müellifleri tarafından saklı tutulan hakları dikkate alınmak kaydıyla tüm yazı ve sair materyal iktibas edilebilir.